24-мĕш çул тухать. Хакĕ 10 пус.

Книж пал.

1941
ФЕВРАЛЬ
21
ЭРНЕКУН
43 (5758) №

ЧĂВАШ КОММУНИ

Пĕтĕм тĕнчери пролетарисем, пĕрлешĕр!

ВКП(б) ОБКОМĔПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧĔН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧĔН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧĔН
ХАÇАЧĔ.

ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕ

1940 çулăн хуçалăхлă итогĕсем тата 1941 çулта СССР халăх хуçалăхне аталантармалли план

ВОЗНЕСЕНСКИЙ ЮЛТАШ ДОКЛАЧĔ

I. 1940 ÇУЛĂН ИТОГĔСЕМ

Юлташсем! 1940 çул Совет Союзĕн пурнăçĕнче социализмлă çĕнĕ çекленÿ çулталăкĕ, эпир татах малалла кайнă çулталăк пулчĕ. Капитализмлă çĕршывсенчи экономикăллă кризис та, империализмлă вăрçă та пирĕн халăх хуçалăхĕн аталанăвне чарса лартаймарĕç тата чарса лартма пултараймарĕç те.

Капитализмлă хуçалăх кашни хутрах, уйрăмăнах кризиссемпе вăрçăсем пырса çапнине пула, сивчирĕпе аптăрать, совет экономикине вара çав сивчирĕ пырса тивеймен. Çапла пулин те, хальхи вăхăтри империализмлă вăрçă урокĕсем пирĕншĕн те хăшпĕр таран вырăн йышăнса тăраççĕ.

Хальхи вăхăтри империализмлă вăрçă, ун çине техникăпа экономика енчен пăхсан, моторсен вăрçи пулса тăрать. Сывлăшра та моторсем, çĕр çинче те моторсем. Вăрçă вăрçакан капитализмлă çĕршывсен икĕ ушкăнĕн вăйĕсем мĕнле пуласси чылай тĕлĕшпе моторсен производствине кура улшăнса пырать. Мотор çулĕ вырăнта тăракан техника, нефть тата цветной металсем нумай ыйтать. Капитализмлă çĕршывсен, вăл хисепрех Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсен те, пĕтĕм промышленноçĕ халĕ çав енĕпе çĕнелсе йĕркеленсе пырать.

Хальхи вăхăтри империализмлă вăрçă çавăн пекех тата чылай енчен резервсен вăрçи пулса тăрать. Вăрçă нумай вăхăта пыни, вăл ишĕлтерÿллĕ пулни, пĕтĕм тĕнчери ĕçлеве буржуаллă йĕркепе пайлани саланса кайни — çаксем пурте вăрçă вăрçакан империализмлă çĕршывра чĕртаварсен, топливăн, металсен тата производствăн пит пысăк резервисем пулмалла тума ыйтаççĕ.

Совет Союзĕ хальхи вăхăтри вăрçăн çак техникăпа экономикăллă уйрăмлăхĕсене, çавăн пекех унăн ытти уйрăмлăхĕсене те, хисепе илмесĕр тăма пултараймасть,—вăл хăйĕн халăх хуçалăхне малта тăракан техникăпа хĕçпăшаллантарса пырас тата çĕршыва яланах кирлĕ пек хатĕрлĕхре тытас тесе мерăсем йышăнать.

Советлă Социализмлă Республикăсен Союзĕн тата Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсен производство виçин ÿсĕмне кăтартакан чи пĕтĕмĕшлĕ цифрăсене илсе кăтартатăп. 1929 çулти виçепе 100 шутлас пулсан, производствăн юлашки виçĕ çул хушшинчи динамики çакăн пек курăнса тăрать:

Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсем

1929 çул — 100 процент
1938 çул — 80 процент
1939 çул — 98 процент
1940 çул — 111 процент

Советлă Социализмлă Республикăсен Союзĕ

1929 çул — 100 процент
1938 çул — 415 процент
1939 çул — 482 процент
1940 çул — 534 процент

Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсем 1940 çулта тин, промышленноçа вăрçă валли ĕçлеме мобилизацилене никĕс çинче, хăйсен производствине 1929 çултипе танлаштарсан 11 процент ÿстерчĕç. Совет Союзĕ вара çак вăхăт хушшинчех хăйĕн социализмлă производствине 5,3 хут ÿстерчĕ.

Çакăн пек ĕнтĕ капитализмлă тата социализмлă воспроизводствăн закономерноçĕсем. Çав хушăрах экономика тĕлĕшĕнчен, урăхла каласан, кашни çын тÿпине продукци туса кăларасси енĕпе, паллă ĕнтĕ, эпир Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсенчен кая юлнă-ха, хурçă, çĕркăмрăкĕ, электроэнерги тăрăх эпир 3—4 хут кая юлнă. Çакăн пек кая юлнине пирĕн малашнехи вăхăтра пĕтермелле, урăхла каласан, ССР Союзĕн экономикăллă тĕп задачине малашнехи вăхăтра пурнăçа кĕртмелле.

СССР халăх хуçалăхĕ социализмлă, аслăланса пыракан воспроизводство законĕсем тăрăх аталанса пырать, ку вăл, чи малтан, халăх хуçалăхĕн пур отраслисенче те производство пĕрмаях ÿссе пынине пĕлтерет.

СССР промышленноçĕн продукцийĕ виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулталăкĕ хушшинче 1937 çулта 95,5 миллиард тенкĕлĕх пулнинчен 1940 çулта 137,5 миллиард тенкĕлĕхе çити е 44 процент ÿсрĕ, çав хисепре машиностроени продукцийĕ 76 процент ÿсрĕ.

Оборона валли кирлĕ продукци туса кăларас тĕлĕшпе правительство пуринчен те паллă çак чăнлăха асра тытса ĕçлесе пычĕ: пирĕн халăха нимĕнле «ăнсăртлăхсем» те кĕтмен çĕртен килсе ан тивчĕр тетĕн пулсан—пăшалтарне типĕ тыт тата самолетсем, танксем, хĕçпăшал, çар карапĕсем тата снарядсем туса кăлармашкăн укçа-тенке ан хĕрхен.

1940 çулта промышленноçра производство средствисем туса кăларасси 1939 çултипе танлаштарсан 13,8 процент тата 1937 çултипе танлаштарсан 52 процент ÿсрĕ. 1940 çулта потреблени средствисем туса кăларасси 1939 çултипе танлаштарсан 7 процент, 1937 çултипе танлаштарсан 33 процент ÿсрĕ. Производство ÿсĕмĕ Совет Союзĕнче промышленноçа, уйрăмах машиностроение, кучуххи чи малта тăракан техника туса кăлармашкăн çĕнĕлле йĕркеленипе пĕрле пулса пычĕ, çав çĕнĕ техника халăх хуçалăхне валли тата çĕршывăн оборони валли кирлĕ.

Çапла пулин те, виççĕмĕш пятилетка заданине промышленность продукцин ÿсĕмĕ тĕлĕшпе кăштах тултарса çитереймен. Пилĕкçуллăх план тăрăх 14 процент пулмалла пулсан, иртнĕ виçĕ çул хушшинче продукци ÿсĕмĕн çулталăкри вăтам хăвăртлăхĕсем, чăннипе илсен, 13 процента яхăн пулчĕç. Производство ÿсĕмĕн хăвăртлăхĕ тăрăх заданине çавăн пек тултарса çитереймени, чи малтан, виççĕмĕш пятилетка пуçламăшĕнче хура металлурги планпа пăхнинчен кая юлса пынипе çыхăнса тăрать.

Чугунçулсем тăрăх турттарасси 1939 çулта 392 миллиард тонно-километр пулнинчен 1940 çулта 409 миллиард тонно-километра çити ÿсрĕ. Юханшывсем тăрăх турттарасси 1939 çулта 34,6 миллиард тонно-километр пулнинчен 1940 çулта 36 миллиард тонно-километра çити ÿсрĕ. Анчах, чугунçул транспорчĕн ĕçĕнче пысăк çитменлĕхсем пур-ха: транспорта тултарса лартакан усăсăр турттарусем çаплах пулса пыраççĕ, чылай узелсемпе направленисен поездсем ирттерсе ярас тĕлĕшри хĕсĕк вырăнĕсене пĕтермен.

Тĕштырăн, сахăр кăшманĕн, хĕвелçаврăнăшĕн, çĕрулмин тата пахча-симĕçсен пĕтĕм продукцийĕ ÿсрĕ. ССР Союзĕнче тĕштырă культурисен продукцийĕ 1940 çулта 7,3 миллиард пăта яхăн пулчĕ.

1940 çулта колхозсенче выльăх-чĕрлĕх хисепĕ ÿсрĕ: мăйракаллă шултра выльăхсен хисепĕ—12 процент, сыснасен хисепĕ—15 процент, сурăхсен хисепĕ—25 процент тата качакасен хисепĕ—34 процент. Çĕршыври мĕнпур выльăх-чĕрлĕхсен хисепĕнче колхозсен пĕрлешÿллĕ выльăх-чĕрлĕхĕсен пайĕ шанчăклăн ÿссе пырать.

Социализмла, аслăланса пыракан воспроизводство унтан тата социализмла накоплени пĕрмаях ÿссе пынине пĕлтерет, çавна чи малтан капитальнăй вложенисен виçийĕ кăтартса тăрать.

СССР халăх хуçалăхĕнчи капитальнăй вложенисен пысăккăшĕ 1940 çулта 38 миллиард тенке яхăнах (çак хисепре централизацилемен капитальнăй вложенисем тăрăх 6 миллиард тенке яхăн) пулчĕ.

Виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулталăкĕ хушшинче СССР халăх хуçалăхĕнчи капитальнăй вложенисен пысăккăшĕ 108 миллиард тенкĕ (çак хисепре централизацилемен капитальнăй вложенисем тăрăх 17,5 миллиард тенкĕ) пулчĕ.

Виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулталăкĕ хушшинче государство промышленноçĕн стройне (вырăнсенчи район промышленноçне шутламасăр) 2.900 таран фабрикăсем, -заводсем, шахтăсем, электростанцисем тата ытти предприятисем кĕчĕç. Çакна аса илтерем: пĕрремĕш пятилеткăра ССР Союзĕнче мĕнпурĕ 1.500 промышленнăй предприятисем ĕçе кĕнĕ.

Çĕнĕ предприятисене ĕçе кĕртнине пула, виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулĕ хушшинче 51 миллион тонна кăмрăк пама пултаракан çĕнĕ шахтăсене ĕçе янă, электростанцисенче 2.400 пин киловата яхăн мощноçсене, 2.900 пин тонна чугун шăратса кăларма пултаракан домна кăмакисене, çĕр мамăк арлакан 1 миллиона яхăн йĕке тата производствăллă ытти мощноçсене ĕçе янă.

Анчах, капитальнăй ĕçсен планне тата çĕнĕ мощноçсене ĕçе ярас плана çапах та тултарса çитереймен.

ССР Союзĕнчи аслăланса пыракан социализмлă воспроизводство, малалла, ĕççыннисен материальнăй пурнăçĕ пĕрмаях ÿссе пынине, вĕсен потребленийĕ ÿснине пĕлтерет.

Халăх тупăшĕн пĕтĕм ÿсĕмĕ виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулĕ хушшинче улшăнман хаксемпе 29,5 миллиард тенкĕлĕх пулчĕ, 1937-мĕш çулта 96 миллиард тенкĕлĕх пулнинчен 1940-мĕш çулта 125,5 миллиард тенкĕлĕхе çити ÿсрĕ.

Ĕç укçи фончĕсем ССР Союзĕн халăх хуçалăхĕнче виççĕмĕш пятилеткăра палăртса хунă отраслĕсем тăрăх 1940-мĕш çулта 123,7 миллиард тенкĕ таран ÿсрĕç, 1937-мĕш çулта 82,2 миллиард тенкĕлĕх пулнă, урăхла каласан, пĕр хут çурă ÿснĕ.

Колхозсен укçаллă тупăшĕсем 1939-мĕш çулта 18,3 миллиард тенке çити ÿснĕ, 1937-мĕш çулта 14,2 миллиард тенкĕлĕх пулнă. 1940-мĕш çулти малтанлăха тунă даннăйсем колхозсен укçаллă тата натураллă тупăшĕсем чылай малалла ÿснине кăтартса параççĕ.

Государствăпа кооперацин ваккăн сутакан таварсен çаврăнăшĕ 1940-мĕш çулта 174,5 миллиард тенке çити ÿснĕ, 1937-мĕш çулта 125,9 миллиард тенкĕлĕх пулнă.

Çапла вара, Совет Союзĕн чиккисенче 1939-мĕш çулта тата 1940-мĕш çулăн пуçламĕшĕнче вăрçă ĕçсем пулнине пăхмасăр, ССР Союзĕн халăх хуçалăхĕ виççĕмĕш пиллĕкçуллăх плана пурнăçа кĕртес тĕлĕшпе иртнĕ çулта малалла чылай пысăк утăм турĕ, унăн ÿсĕм хăвăртлăхĕ уйăхран уйăхах шанчăклăн ÿссе пычĕ.

1940-мĕш çулти итогсенчен уйрăмăнах металл шăратса кăларас тата топливо кăларас тĕлĕшре пысăк ÿсĕм пуçланнине уйрăмăнах палăртма кирлĕ.

1940-мĕш çулăн вĕçĕнче талăкра вăтăмран чугун туса кăларасси 46—47 пин тонна таран ÿсрĕ, 1937 çулта 40 пин тонна пулнă.

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Хурçă шăратса кăларасси 58—59 пин тоннăна çити ÿсрĕ, 1937-мĕш çулăн вĕçĕнче 50—51 пин тонна пулнă.

Пĕр талăк хушшинче кăмрăк кăларас ĕç, кăмрăк промышленность наркомачĕ тăрăх, 1940-мĕш çул вĕçĕнче 467 пин тоннăна çити ÿсрĕ, 1937-мĕш çул вĕçĕнче вăл 370 пин тонна пулнă.

Талăкра вăтамран нефть кăларасси тата газ тăвасси 1940-мĕш çулăн вĕçĕнче 97—98 пин тонна таран ÿсрĕ, 1937-мĕш çулта 84—86 пин тонна пулнă.

Çакăн пек ÿсĕм пулнă пулсан та, металлургипе топливо промышленноçĕнче пуçланнă çĕкленÿ çителĕклĕ тесе калама çук. Металл шăратса кăларассин ÿсĕмĕ виççĕмĕш пиллĕкçуллăх план заданийĕсенчен кая юлса пырать тата ССР Союзĕнчи халăх хуçалăхĕн ÿссе пыракан потребноçĕсене витеймест. Нефть промышленноçĕ виççĕмĕш пятилетка заданийĕсенчен кая юлса пынине пĕтермен-ха.

1940-мĕш çулăн итогĕсенчен çавăн пекех тата ĕç дисциплини ÿснине тата рабочисемпе служащисем производствăна паракан ĕç вăхăчĕ ÿснине палăртса хăвармалла. Промышленноçпа транспортăн ĕçĕ 1940-мĕш çулăн иккĕмĕш çурринче лайăхланни нумай тĕлĕшпе ĕç дисциплинине çирĕплетнĕ тата ĕç вăхăтне ÿстернĕ пирки пулчĕ. Пуринчен ытларах вăл çĕр айĕнчен япаласем тупса кăларакан промышленность отраслисенче, руда тата кăмрăк промышленноçĕ пек промышленноçра палăрчĕ, ку ĕнтĕ хăй черечĕпе металлурги промышленноçне тата халăх хуçалăхĕн ытти отраслисене малалла çĕклемешкĕн производствăллă тыл туса хума май пачĕ.

Анчах та, Совет Союзĕн Верховный Совет Президиумĕ 1940-мĕш çулти июнĕн 26-мĕшĕнче кăларнă Указ производствăна ÿстерме туса панă майсемпе предприятисемпе Наркоматсем пурте мар усă курнă. Çавăн пек Наркоматсем—чи малтан вăрман промышленность Наркомачĕ тата Строительство материалĕсен Наркомачĕ пулса тăраççĕ. Çав промышленноçлă Наркоматсен предприятийĕсем хăйсен ĕçĕсене 1940-мĕш çулăн иккĕмĕш çурринче кăшт лайăхлатрĕç пулин те, çапах та вĕсем 1940-мĕш çулти плана тултараймарĕç. Вăрман промышленноçĕпе строительство материалĕсен Наркомачĕсем çак фактран тивĕçлĕ выводсем тумалла.

1941-мĕш çулта ССР Союзĕнчи промышленноçпа пĕтĕм халăх хуçалăхĕн аталану хăвăртлăхĕсене васкатмашкăн, виççĕмĕш пятилеткăн пирвайхи çулĕсемпе танлаштарсан, пысăк майсем туса хунă. Çав майсем чи малтан çаксем пулса тăраççĕ:

а) металлургипе топливо промышленноçĕнче пуçланнă çĕкленÿ, вăл пĕтĕм халăх хуçалăхне ÿсмешкĕн çирĕп никĕс туса парать;

б) виççĕмĕш пятилеткăн пĕрремĕш çулĕсемпе танлаштарсан, ĕç вăхăтне 15 процент таран ÿстерни тата ĕç дисциплинине татăклăнах çирĕплетни.

Малалла çĕкленÿ тумалли чи тĕрĕс тата чи татăклă май вăл—парти организацийĕсем промышленноçпа транспорт нушисемпе интересĕсем çине питех те тимлĕн çаврăнса пăхасси пулса тăрать.

1940 çулăн хуçалăхлă тĕп итогĕсем çакăн пек ĕнтĕ.

II. 1941 ÇУЛТИ ХУÇАЛĂХ ПЛАНĔ

Халăх хуçалăхĕн 1941 çулти планĕн задачисем ВКП(б) XVIII-мĕш съезчĕ халăх хуçалăхне аталантарассин виççĕмĕш пилĕкçуллăх планĕ çинчен йышăннă решенисенчен тухса тăраççĕ. Государствăн 1941 çулти планĕ, ВКП(б) Центральный Комитечĕ тата ССР Союзĕн Халăх Комиссарĕсен Совечĕ йышăннăскер, çак тĕп задачăсене шута хурать:

Пĕрремĕшĕнчен, вăл пирĕн халăх хуçалăхĕ хăйне уйрăм хуçалăх пулса ĕçлессине тата капитализмлă йĕри-тавралăхран килсе тăрас маррине çирĕплетес, капитализмлă хуçалăхран, уйрăмăнах металлургипе машиностроени тĕлĕшпе, килсе тăмалла мар тăвас задачăна шута хурать.

СССР халăх хуçалăхне капитализмлă йĕри-тавралăхран килсе тăмалла мар тăвасси вăл—эпир капитализма хирĕç кĕрешнин форми пулса тăрать. Капитализмлă çĕршывсенче нумайĕшĕнче рынока хупса лартнă империалистла вăрçă çак задачăна татах та палăртса пачĕ. 1941 çулти планра вăл задача уйрăм йышши кирлĕ машинăсене, сайра-хутра тĕл пулакан металсене туса кăларассине хăвăртлатнипе, çавнашкалах тата çĕнĕ предприятисем, уйрăмăнах машиностроенипе металлурги предприятийĕсене туса лартас программăна ĕçе кĕртнипе пурнăçланса пырать.

Иккĕмĕшĕнчен, 1941 çулти план халăх хуçалăхĕн отраслисенче пуринче те **социализмлă производствăна мĕнпур вăйпа аталантарса пырас задачăна шута хурать,** çакă вăл ССР Союзĕнче классăр, социализмлă общество тăвассине вĕçлесе çитерес ĕçре малалла çĕнĕ утăм тунине пĕлтерет.

1941 çулти планра вăл задача социализмлă промышленноçăн, уйрăмăнах унăн ĕртсе пыракан отраслисен, çавнашкалах тата транспортпа ялхуçалăхĕн пысăк хăвăртлăхсем пулнипе пурнăçланса пырать.

Виççĕмĕшĕнчен, 1941 çулти план халăх хуçалăхĕнче диспропорци тăвас мар, прорыв пулма пултарассине вара государствăн çĕнĕ резервисене туса пынипе тата ÿстернипе татса парас задачăна шута хурать.

Пурте пĕлеççĕ, ССР Союзĕн халăх хуçалăхĕнчи пропорци, партипе правительство халăх хуçалăхĕ умне лартакан задачăсене пула, улшăнса тăрать. 1941 çулти планăн халăх хуçалăхĕнче диспропорци пулмалла мар тăвас тĕп задача—металлурги ÿсĕмне тата машиностроенине, çапла вара, производство средствисем туса кăларакан производствăн пĕтĕм ушкăнне нумаях пысăк хăвăртлăхсем парассине пĕлтерет. Уйрăмăнах чугун, хурçă, тĕслĕ металсем, кăмрăк, нефть туса кăларассине малалла ÿстерни тата машиностроенин пур отраслисене те мĕн май пур таран аталантарни кирлĕ.

ВКП(б) Центральный Комитечĕ тата СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ йышăннă государствăллă план 1941 çулти хуçалăхăн çак тĕп задачисене палăртса хурать:

— СССР промышленноçĕн пĕтĕм продукцине туса кăларассине, 1940 çулти шайпа танлаштарсан, 17—18 процент ÿстерсе, 162 миллиард тенкĕ тарана çитермелле;

— Чугун шăратса кăларассине 18 миллион тонна таран, хурçă шăратса кăларассине 22,4 миллион тонна таран тата прокат туса кăларассине 15,8 миллион тонна таран пысăклатмалла;

— Кăмрăк кăларассине 191 миллион тонна, нефть тата газ кăларассине 38 миллион тонна, торф кăларассине—39 миллион тонна таран çитермелле;

— Машиностроени продукцине, 1940 çултипе танлаштарсан, 26 процент ÿстермелле;

— Электростанцисен мощноçне 1.750 пин киловата çити ÿстермелле;

— Çĕрмамăкĕнчен пир-авăр тăвакан промышленноçăн мощноçне пир тĕртмелли 850 пин йĕке парса пысăклатмалла;

— Тĕштырă культурисен пĕтĕм продукцине 8 процент чухлĕ нумайлатмалла;

— Чугун çулсем çинче кунсерен вăтамран 103 пин вагон тиемелле;

— Государствăпа кооперации суту-илĕвĕн ваккăн сутакан таварĕсен çаврăнăшне 197 миллиард тенкĕ таран пысăклатмалла;

— Промышленноçпа строительствăра ĕçтухăçлăхне 12 процент пысăклатмалла;

— Промышленность продукцин хăйне ларакан хакне 3,7 процент чакармалла тата çав майпа промышленность валли 7,3 миллиард тенкĕлĕх çĕнĕрен накоплени тумалла;

— Капитал хывас ĕçсен программине 57 миллиард тенкĕлĕх тултармалла (вăл шутран 9 миллиард тенкине централизацилемен капиталовложенисем тăрăх хывмалла).

— Государствăн материальнăй резервисемпе финанс резервисене малалла пысăклатса пымалла.

Çакăн пек ĕнтĕ государствăн 1941 çулти планĕн тĕп паллисем.

Халăх хуçалăхĕн уйрăм отраслисем тăрăх план çак задачăсене палăртать:

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

ССР Союзĕнчи промышленноçра производство средствисемпе потреблени япалисем туса кăларас ĕç мĕнле ÿсесси çак даннăйсенчен курăнать (миллиардшар тенкĕпе):

	1940 ç.	1941 ç.
Производство средствисем туса кăларасси	83,9	103,6 таран е 23,5 проц
Потреблени япалисем туса кăларасси.	53,6	58,4 таран е 9 проц.

Çапла вара, потреблени япалисем туса кăларасси ÿснипе пĕрлех производство средствисем туса кăларасси татах та хăвăртрах ÿссе пырать.

Производство средствисем туса кăларасси çапла вăйлăнтарах ÿссе пынинче социализмлă обществăн, хăйĕн производительнăй вăйĕсене малалла ярса пыракан обществăн, прогрессивлă характерĕ курăнать.

1940 çултипе танлаштарсан, 1941 çулта уйрăм йышши продукцисен ÿсĕмĕ çакăн пек пулать:

Çĕркăмрăк	116 процент
Нефть	111 процент
Электроэнерги	114 процент
Чугун	121 процент
Хурçă	122 процент
Качествăллă прокат	123 процент
Алюминий	166 процент
Пăхăр	131 процент
Никель	199 процент
Молибден	428 процент
Паровозсем	142 процент
Тавар турттармалли вагонсем	194 процент
Станоксем	128 процент
Цемент	138 процент
Йывăç турттарса кăларасси	136 процент
Хут	124 процент
Çĕр мамăкĕнчен тунă пир-авăрсем	111 процент
Сăран атă-пушмаксем	111 процент
Сахăр-песок	127 процент
Консервăсем	124 процент

СССР Верховный Совечĕн Президиумĕ 1940 çулти июлĕн 10-мĕшĕнче кăларнă Указ тăрăх, 1941 çул планĕ продукци пахалăхне татăклăнах лайăхлатма хушать. Промышленноçăн пур отраслисенче те ытларах производительнăй машинăсем, пысăк пахалăхлă тĕрлĕ сортлă металл, малта пыракан çĕнĕ техника туса кăларас тĕлĕшпе çĕнĕ паха задачăсем тăраççĕ.

Хура металлурги, 1940 çулти виçепе танлаштарсан, специальнăй легированнăй хурçă туса кăларассине 100 процент, специальнăй лист туса кăларассине 85 процент тата хăвăрт касакан хурçă туса кăларассине 125 процент чухлĕ ÿстермелле пулать.

Тĕслĕ металлургин тĕслĕ металсемпе сайра тĕл пулакан металсен пысăк пахалăхне, техника тĕлĕшĕнчен малта пыракан капитализмлă çĕршывсен стандарчĕсенчен пĕрре те начар мар пахалăх туса хумалла.

ВКП(б) Центральный Комитечĕ тĕслĕ металлурги наркомачĕн предприятийĕсем кăларакан продукци пахалăхĕ тĕлĕшпе йышăннă паллă решенирен çак наркомат мĕн пур урокĕсене тумаллине кура ăна пахалăх çинчен аса илтерни пушшех те кирлĕ.

Машиностроенин çĕнĕ техникăна, пысăк тухăçлăхпа ĕçлекен станоксене, прессене массăллăн туса кăларассине пурнăçламалла пулать. Уйрăмăн илсен, автоматлă тата çурма-автоматлă станоксем туса кăларасси 76 процент чухлĕ ÿсет.

ССР Союзĕнчи промышленноçăн 1941 çул планне тултарма кăна мар, тата ирттерсе тултарма та майсем пур. Производствăн 1940 çулти тăваттăмĕш кварталта ÿссе хăпарнă виçи 1941 çул программине тултарма тата ирттерсе тултарма тĕреклĕ никĕс туса парать. Пример вырăнне чугун шăратса кăларас тĕлĕшпе тата тавар турттармалли вагонсем туса кăларас тĕлĕшпе панă заданине илсе кăтартатăп.

1940 çулти тăваттăмĕш кварталта талăк хушшинче вăтам шутпа шăратса кăларнă чугун хисепĕ 1941 çулта талăк хушшинче вăтам шутпа шăратса кăларма палăртса хунă хисепĕн 95 процентне яхăнах çитнĕ. Çапла ĕнтĕ, металлургсен çулталăк планне тултарма чугун шăратса кăларассине, 1940 çулти тăваттăмĕш кварталти виçипе танлаштарсан, 6 процента яхăн хăпартас пулать. Паллах ĕнтĕ, çак плана тултарма пулать кăна мар, тата ăна ирттерсе тултарма та пулать.

Е тавар турттармалли вагонсем туса кăларас ĕçе илер. 1940 çулта тăваттăмĕш кварталта вăтам шутпа талăк хушшинче чăннипе туса кăларнă вагонсен хисепĕ 1940 çулта план тăрăх талăк хушшинче вăтам шутпа туса кăларма палăртнă хисепĕн 90 процентĕ чухлĕ пулать. Çапла вара, вагон тăвакансен 1941 çул планне тултарма вагонсем туса кăларассине, 1940 çулти тăваттăмĕш кварталпа танлаштарсан, 12 процента яхăн хăпартас пулать. Паллах ĕнтĕ, кунта та плана тултарма пулать кăна мар, тата ирттерсе тултарма та пулать.

Промышленноçри усă курман майсемпе резервсене мобилизацилени кăна кирлĕ.

Пĕрремĕшĕнчен, çавăн пек майсемпе резервсен шутне пур пек оборудованипе пĕтĕмĕшпех усă курасси кĕрет.

Станоксемпе прессен переписĕн итогĕсем, ун çинчен Маленков юлташ кăштах каларĕ пулин те, СССР промышленноçĕнчи металл касакан станоксемпе кузнечно-прессовăй оборудовани паркĕ питех те пысăккăн ÿсни çинчен тата пирĕн машиностроенин пысăк майсем пурри çинчен калаççĕ.

Металпа ĕçлекен оборудованин переписне 1932 çулта тата халĕ 1940 çулта ирттернĕ. Çак вăхăт хушшинче ССР Союзĕн промышленноçĕнчи металл касакан станоксен пĕтĕм хисепĕ 3,5 хут тата кузнечно-прессовăй оборудованин хисепĕ 3 хут ÿснĕ

МАЛАЛЛИ 2-МĔШ СТРАНИЦĂРА

ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕ

Вознесенский юлташ доклачĕн малалли

Çак ÿсĕм вăл социализм строительствин промышленноçа тата уйрăмăнах машиностроенине вăйлатас ĕçри иккĕмĕшпе виççĕмĕш пятилеткисен аслăран та аслă итогĕ пулса тăрать.

Анчах та перепиçĕн çав итогĕсемех эпир металл касакан станоксемпе тата кузнечно-прессовăй оборудованипе питех те çителĕксĕр усă курнине кăтартса параççĕ. Перепиç 1940 çулти ноябрĕн пĕрремĕш тĕлне предприятисенче ĕçлеме вырнаçтарса лартман 46 пин станок тата 8 пин единица кузнечно-прессовăй оборудовани пулнине палăртрĕ.

Кунсăр пуçне, 1940 çулти ноябрĕн пĕррремĕшĕнчи перепиç кунĕнче 70 пин станокпа 15 пин единица кузнечно-прессовăй оборудовани ĕçлемесĕр ларнă. Станоксемпе прессем ремонт тунине пула, çавăн пекех заводри тĕрлĕ сăлтавсене пула, инструмента, материалсене, фабрикатсене вăхăтра илсе пыманнине, рабочисем çителĕксĕррине пула ĕçлемесĕр ларнă.

Ĕçлеме вырнаçтарса лартман тата ĕçлемесĕр ларнă металл касакан станоксен пĕтĕм хисепĕнчен монтажпа ремонтра пулнă станоксене, çавăн пекех предприятисем юрăхсăр тесе шутлакан станоксене кăларас пулсан, çапла шутласан та ĕнтĕ, ĕçлеме вырнаçтарса лартман станоксем 20 пин станок ытла шутланнă, ĕçлеме вырнаçтарса лартнă станоксен хисепĕнчен 38 пин станок ĕçлемесĕр ларнă, çапла вара, пĕрле илсе шутласан 68 пин станок пулать. Совет машиностроенийĕн çак резервисем мĕнтери пысăкки çакăнтан лайăх курăнать: Америкăри Пĕрлешÿллĕ Штатсем хăйсемĕн чи лайăх пулнă 1939 çулта 65 пин станока яхăн туса кăларнă.

Иккĕмĕшĕнчен, промышленноçа ÿстерсе пымалли майсемпе резервсен шутне производство техникине ÿстерессине, ытларах çĕнĕ те лайăхлатнă машинăсемпе усă курассине тата малта пыракан технологине ĕçе кĕртсе пырассине хушас пулать.

Çак тĕлĕшпе пĕр-ик пример илсе кăтартатăп. Пĕррремĕш пример — детальсем шăратса тăвас ĕçре технологи процесне автоматизацилени. Çак процесăн тупсăмĕ акă мĕнре пулать. Изделисене ялан пекех çĕре касса тунă формăсем çине, опоксене шăратса ярса хатĕрлеççĕ. Çак ĕçе автоматизациленĕ çĕрте, сăмахран, Климовскри машинăсем тăвакан заводри пек тунă çĕрте, изделисен формисене çĕре касса тунă формăсене шăратса ярса тумаççĕ. Ун вырăнне метала металран тунă яланлăх формăсем çине шăратса яраççĕ, вăл формăсене 12 секцирен тăракан карусель йышши машина çине вырнаçтарса лартнă. Çак машина изделине татти-сыпписĕр шăратса кăларма тата икшер сменăпа ĕçлесен кунне 10 пин е çулталăкне 3 миллион изделн шăратса кăларма май парать.

Изделисене карусель йышши машина çинчи яланлăх формăсем çине шăратса ярса хатĕрлени, ăна ытти операцисене механизациленипе сыхăнтарса туса пырсан тата изделине шăратнă хыççăн механически обработка тумалли пысăк тухăçлăхпа ĕçлекен автоматсемпе усă курсан, изделисем шăратса тăвас ĕç йышăнса тăракан производство площачĕсене ултă хут чакарма, вăтам разрядлă рабочисен хисепне 2,5 хут ытла чакарма, шăратса ярас ĕçри брака икĕ хут, металл касакан тата пулăшакан оборудовани хисепне 4 хут чакарма, издели хăйне ларакан хака икĕ хут чакарма тата çаксемпе пĕрлех пахалăх енчен Бессемер хурçипе пĕр виçере пекех тăракан чугун шăратса илме май парать.

Яланлăх формăсенче шăратса кăлармалли çак метода машиностроенире анлăн сарас пулать. Производствăна автоматизацилени пур пек производствăллă площадьсем çинче шăратса кăларассине вăйлăн ÿстерме тата изделисен хăйне ларакан хакне чакарма май парать.

Иккĕмĕш пример — детальсене туптаса хатĕрлес ĕçе штамповкăпа улăштарни. Çапла улăштарнин тупсăмĕ акă мĕнре. Туптаса хатĕрленĕ чухне детале мăлатукăн е пресăн икĕ боекĕсем хушшине хĕстерсе хураççĕ, тÿррĕмех тимĕрçĕ хутшăнса ĕçленипе майĕпен шакканă çемĕн деталь хăйнă кирлĕ формăна илет, вăл яка мар пулать, çакăн хыççăн ăна станок çинче механически обработка тăваççĕ. Штамповка тунă чухне хĕрнĕ метала хăватлă мăлатук (пресс) штампăн фасонлă форми ăшне çапса кĕртет, çакăн хыççăн деталь çинчи ытлашши метала касса пăрахма ăна кăшт кăна станок çинче якатса çитереççĕ. Çапла тунипе ĕнтĕ механически обработка валли ытлашшипех яракан металл хисепĕ чакать, нумай тĕлсенче деталь çийĕ йăлтах яка пулать, изделине тунă çĕре каякан вăхăтпа металл расхочĕсем чакаççĕ. Молотоври машиностроени заводĕнчи 24-мĕш номерлĕ детале туса хатĕрленин примерне илсе кăтартатăп:

	Туптаса хатĕрленĕ чух	Штамповка тунă чух
Детале туса хатĕрлеме кирлĕ пулнă вăхăт	100 минут	7 минут
Каяшсемпе касăксем, деталĕн таса виçипе танлаштарсан, процентпа	120—130	40—50

Çакна паллă тăвас пулать: штамповка, паллах ĕнтĕ, вăйлăрах тата тĕрĕсрех ĕçлекен оборудованипе штампсем хатĕрлеме ыйтать. Сериллĕ тата массăллă продукци тăвакан машиностроени завочĕсенче пуринче те штамповкăпа усă курма пулать.

Виççĕмĕш пример — Украинăри наукăсен академийĕн электросварка институчĕн меточĕ тăрăх çара электродпа сварка тăвасси. Çак методăн тупсăмĕ акă мĕнре. Çара электродпа сварка тăвас ĕçĕн процесĕ флюсăн хуппăм сийĕ айĕнче пулса иртет. Çак сий хÿтленипе металл вăйлăн хĕрет тата вăл хăвăртрах шăранать. Флюс хÿтлĕхĕнче шăраннă металра, апла пулсан, сварка çĕввинче те, сиенлĕ хутăшсем пулмаççĕ, унăн механически пахалăхĕсем лайăхрах пулаççĕ. Металл хăвăртрах хĕрсе çитнĕ, флюспа электрода автоматлă йĕркепе панă тата сварка тăвакан механизм вырăнтан вырăна автоматлă йĕркепе куçнă пирки питех те пысăк усă пулать. Ĕç тухăçлăхĕ 5—10 хут ÿсет, ĕçпе материалсен расхочĕсем чакаççĕ.

Автоматлă сварка меточĕсемпе машиностроенин, судостроенипе строительствăн нумай завочĕсенче анлăн усă курма пулать тата усă курма кирлĕ те.

Тăваттăмĕш пример — автоматлă контроль приборĕсемлĕ станоксем. Çак контрольăн тупсăмĕ акă мĕнре. Туса хатĕрлекен детале контроллесе тăрас операцисем, яланхи практикăра усă куракан операцисем, детале кирлĕ пек тĕрĕс туса хатĕрлеме май параймаççĕ, станокăн тухăçлăхне чакараççĕ, мĕншĕн тесен контроль операцийĕсене тунă вăхăтра детале станок çинчен илме, станока чарса лартма, çапла вара вăхăта усăсăр çухатма тивет. Автоматлă контроль пур чухне станок-автомат çумне прибор вырнаçтарса лартаççĕ, вăл прибор деталĕн пахалăхне тата вăл хатĕрленсе çитнине рабочи пырса тĕкĕнмесĕр, детале илмесĕр тата станока ĕçлеме чармасăрах автоматлă йĕркепе тĕрĕслесе тăма май парать. Автоматлă контроль меточĕ производствăра детальсене тĕп-тĕрĕс туса хатĕрлеме май парать тата брака вăйлăн чакарать, станок ĕçлемесĕр ларса иртterекен вăхăта 20—30 процент чухлĕ чакарать, пĕр рабочине, пĕр станокпа ĕçлес вырăнне, 3—4 станокпа ĕçлеме май парать. Автоматлă контрольпе усă курмалли заводсем питех те нумай пулсан та, çак ĕç пирĕн заводсенче питех те начар сарăлнă.

Çапла ĕнтĕ, малта пыракан техникăпа тата технологипе усă курни производствăна ÿстерме татах та çĕнĕ, пысăк майсем туса парать.

Виççĕмĕшĕнчен, производствăна малалла ÿстерсе пымалли майсемпе резервсен шутне продукцин хăйне ларакан хакне тата производительнăй мар нумай тăкаксене чакарасси кĕрет.

Социализмлă промышленность тупăшлăхĕ çулран çулах ÿссе пырать. ССР Союзĕн промышленноçлă наркомачĕсен предприятийĕсен таса тупăшĕ 1938 çулта 5,2 миллиард тенкĕ пулнă, 1939 çулта — 8,5 миллиард тенкĕ, 1940 çулта вара тупăш 14 миллиард тенке яхăн пулнă. Пуриншĕн те паллă, тупăш илессин капитализмлă законĕ Совет промышленноçĕнче пуçпулса тăмасть. Партин промышленноçăн ку е урăх отраçлисене вăйлатас тĕлĕшри политики вĕсен тупăшĕн пысăккĕшĕнчен мар, социализм çĕнтерĕвĕсен интересĕсенчен тата ССР Союзĕ капитализм тĕнчине пăхăнса тăрас маррине сыхласа тăрас интерессенчен тухса тăрать. Ун пек мар пулсан, пирĕн йывăр промышленность мар, ытларах тупăш паракан промышленность, сăмахран, çăнăх е эрех промышленноçĕ пуринчен те хăвăртрах вăйланса пынă пулĕччĕ.

Çапла пулсан та, промышленноçри убытоксене пĕтересси тата продукцин хăйне ларакан хакне чакарасси пирĕн пирвайхи задача пулса тăрать, мĕншĕн тесен çакă вăл предприятине çирĕплетет, унăн оборотри средствисене лайăхлатать, производство хăвăртлăхĕсене ÿстерме пулăшать.

Çавăнпа та промышленноçăн хăшпĕр пысăк отраçлисенче, сăмахран, вăрман промышленноçĕнче 1940 çулта убытоксем пулнине йĕркеллĕ япала тесе йышăнма юрамасть, унта кашни кубометр йывăç пуçне 11—12 тенкĕ убыток пулнă, сланец промышленноçĕнче 1940 çулта кăларнă кашни тонна сланец пуçне 33 тенкĕ убыток пулнă.

Пирĕн производствăри расходсене тата продукцин хăйне ларакан хакне чакармалли майсем чăннипех те ĕнтĕ кашни утăмрах пур. Брак пысăккăшнех илер. Чылай предприятисем лайăх пахалăхлă продукци кăларас задачăна пурнăçа кĕртсе пыраймасси уççăнах курăнать. 1940 çулта машиностроени наркомачĕсемпе хура металлурги Наркомачĕн предприятийĕсенче брака пула 2 миллиард тенке яхăн тăкак пулнă. Çак брака çурри таран чакарни таса продукци хисепĕ татах та миллиард тенкĕлĕх ÿснине пĕлтернĕ пулĕччĕ.

Администрацилпе управлени тĕлĕшĕнчи производительнăй мар расходсене чакарни те производствăри расходсене пĕчĕклетмелли пысăк та паха çăлкуç пулса тăрать. Вăл расходсем ытлашши пысăк. Предприятисенчи служащисен хисепĕ, рабочисемпе танлаштарса пăхсан, ытлашши ÿссе кайнă. 1937 çулта союзлă тата республикăллă наркоматсен промышленноçĕнче, вăтам шутпа илсен, кашни пĕр пин рабочи пуçне 75 служащи пулнă, 1939 çулта — 90 служащи, 1940 çулта — 87 служащи. Куратпăр ĕнтĕ, 1940 çулта пин рабочи пуçне тивекен служащисен хисепĕ кăштах чакнă, анчах çапах та вăл 1937 çултинчен чылай пысăкрах-ха. Пирĕн служащисен удельнăй виçине сахалтан та 1937 çулти виçене çитиччен чакарма май пур тата чакармалла та, çакна тума палăртать те ĕнтĕ 1941 çул планĕ. Çакă вăл производство валли ĕç вăйĕсен резервисене татах та хушса парать, производствăри производительнăй мар расходсене чакарать.

Промышленноçа ÿстермелли çакă тата ытти майсемпе усă курас тесен, плана лайăх та перекетлĕн тултаракан работниксене материально хавхалантармалли системăна вăйлатас пулать, çакна тума вара — производствăра ĕçшĕн тÿленĕ çĕрти уравниловкăпа тĕрĕсмарлăха вĕçне çитиех пĕтерес пулать.

Производствăра пулăшакан рабочисемпе производствăра тĕп вырăн йышăнса тăракан рабочисем хушшинче уравниловкăпа тĕрĕсмарлăх халĕ те сыхланса юлнă: пулăшакан рабочисен ĕç нормисем, правило пекех, çăмăлрах нормăсем, вĕсене мĕнле тултарса пынине вара çителĕксĕр контроллеççĕ.

Хуçалăх руководителĕсемпе инженерла-техникăла работниксен ĕçне тÿленĕ çĕрте те тĕрĕсмарлăх пур: плана тултарса пыракан руководительсене те, плана тултарса пыман хуйхă-руководительсене те пĕр пекех тÿлеççĕ. Çак тĕрĕсмарлăха пĕтерни, работниксене материально хавхалантарса пымалли тĕрĕс практика пирĕн промышленноçа ÿстерсе пымалли çĕнĕ майсене çĕклесе ярĕ.

1941 çулти планăн промышленность тĕлĕшĕнчи задачисем çакăн пек ĕнтĕ.

ЯЛХУÇАЛĂХĔ

Ялхуçалăх ыйтăвĕсем çине куçатăп. 1940 çул ялхуçалăхĕшĕн колхозлă строй малалла тĕрекленсе тата ялхуçалăхĕ малалла çĕкленсе пынă çул пулчĕ. Партипе правительство юлашки çул хушшинче колхоз стройне тĕреклетес енĕпе туса иртернĕ чи пысăк та кирлĕ мероприятисем çаксем пулаççĕ тесе шутламалла:

пĕрремĕшĕнчен, колхозсен обществăллă çĕрĕсене салатса пĕтересрен сыхлас мерăсем. Çак мерăсем ялта уйрăм харпăрлăхлă отношенисем сарăлса каяс туртăма касса татрĕç, ун çинчен Сталин юлташ хăй вăхăтĕнче партие асăрхаттарнăччĕ;

иккĕмĕшĕнчен, уйхир тата выльăх-чĕрлĕх продуктисене тăратассине çĕр лаптăкĕн гектарĕ тăрăх шутласа хурас йĕрке çине куçни. Çак решени колхозсенче обществăллă хуçалăха, уйрăмах обществăллă выльăх-чĕрлĕх ĕрчетессине хăвăрт ÿстерес ĕçре колхозниксен пуçарулăхне сарăлса кайма май пачĕ;

виççĕмĕшĕнчен, ВКП(б) Центральный Комитечĕпе СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ ялхуçалăх культурисен тухăçлăхне тата выльăх-чĕрлĕхсен продуктивлăхне ÿстернĕшĕн **Украина ССР-чи колхозниксене ĕçшĕн хушса тÿлесси çинчен йышăннă решени.**

Çаксем вĕсем — социализмăн ялти çĕнтерĕвĕсене аталантарас тата çирĕплетсе пырас ĕçре историллĕ решенисемпе мероприятисем пулса тăраççĕ. Вĕсен никĕсĕ çинче социализмлă ялхуçалăхĕ ÿссе тата тĕрекленсе пырать. Çавăн пекех тата ялхуçалăх планированин пĕлтерĕшĕпе ролĕ те ÿсрĕ. Халĕ ялхуçалăх культурисен тухăçлăхĕн тата выльăх-чĕрлĕх продуктивлăхĕн планĕн показателĕсем, çав показательсене ирттерсе тултарнăшăн колхозниксене ĕçшĕн хушса тÿленĕ май, пысăк вырăнта тăма пуçлаççĕ. Çавна май, ялхуçалăхĕнче план çĕнĕ, калама çук пысăк вăй илчĕ.

1941 çулта ялхуçалăхĕн тĕп культурисем тăрăх **акмалли çĕр лаптăкне** çакăн пек хисеппе **ÿстерме** палăртса хунă:

Акмалли çĕр лаптăкĕсем пĕтĕмĕшпе пулаççĕ	157 млн. га	е 1940 ç. танлаштарсан	103,9 проц
Вăл шутра:			
тĕштырăсем	111,1 » » »	» » »	100,2 »
техникăллă культурăсем	12,0 » » »	» » »	101,7 »
пахча-çимĕçсем тата çĕрулми	11,4 » » »	» » »	112,9 »
выльăх апачĕ валли	22,5 » » »	» » »	124,3 »

Илсе кăтартнă даннăйсенчен çакă курăнать:

1. Мĕнпур культурăсем тăрăх акмалли çĕр лаптăкĕсем вăтам шутпа 4 процента яхăн ÿсеççĕ.
2. [illegible]сем уйрăмах выльăх апачĕлĕх тата пахча-çимĕç культурисем тăрăх хăвăрт ÿсеççĕ.
3. Тĕштырă культурисем 1940 çулти виçепе пĕр майлах юлаççĕ.

Акмалли çĕр лаптăкĕсен структури улшăнасси пуринчен ытларах тĕрĕс пусуçаврăнăшĕ çине куçнипе, выльăх апачĕ культурисене акакан çĕр лаптăкĕсем чылаях пысăкланнипе сыхăнса тăрать.

Тĕштырă тата техникăллă культурăсен пĕтĕм продукцийĕ те ССР Союзĕ тăрăх чылаях ÿсет. Тĕштырăсен пĕтĕм продукцийĕ 1940 çулта 7,3 процент ÿснĕ, сахăр кăшманĕн продукцийĕ — 18,6 процент ÿснĕ, хĕвелçаврăнăшĕн — 13,2 процент тата çĕрулмин 35,6 процент ÿснĕ.

1939—40 çулта çанталăк условийĕсем лайăх мар пулчĕç (çавтери шартлама сивĕсем, çуркунне вăрăма чăсăлни, хĕвелтухăçĕнче шăрăхсем) пулин те, çапах та тĕштырăсен тата техникăллă культурăсен пĕтĕм продукцин хисепĕ 1940 çулта ялхуçалăхĕшĕн лайăх çанталăклă пулнă 1913 çултинчен тата унран каярахри çулсенче пулнинчен нумай пысăк пулчĕ. Çĕрмамăкĕ тата йĕтĕн продукцийĕ, 1940 çулта 1913 çулти виçерен чылай ÿсрĕ пулин те (çĕрмамăкĕ тăрăх 3,4 хут, йĕтĕн тăрăх 1,5 хут), çапах та планпа пăхса хунă заданирен юлса пырать, ку вара Наркомзем оргăнĕсене тата партин вырăнти организацийĕсене çав культурăсем çине ытларах çаврăнса пăхма хушать.

1941 çулăн планĕ тăрăх ялхуçалăхĕн пĕтĕм продукцине — тĕштырă продукцине, çĕрмамăк-сыреца, йĕтĕн-сÿсе, сахăр кăшманне, çĕрулми тата ялхуçалăхĕн ытти продуктисене — малалла ÿстерме палăртнă. Тĕштырăсен пĕтĕм продукцийĕ, пуринчен ытларах тухăçлăха хăпартнине пула, 1941 çулта 7 миллиард та 900 миллион пăт пулмалла.

Кунта СССР кăнтăр-хĕвелтухăçĕнчи тата хĕвелтухăçĕнчи районсенче тĕштырăсен продукцийĕ ÿсессине палăртни питех те кирлĕ. 1940 çулта Атăл тăрăхĕнче тĕштырă культурисене 937 миллион пăт туса илнĕ, çакă вăл 1913 çултипе — Российăра тырпул тухăçĕ чи пысăк пулнă çулпа танлаштарсан — 32 процента яхăн нумайрах пулать.

СССР тăрăх пухса илнĕ тĕштырăсен пĕтĕм хисепĕнче хĕвелтухăçĕнчи районсен удельнăй виçи чылаях ÿсрĕ. Совет Союзĕн хĕвелтухăçĕнчи районĕсенче 1940 çулта, çанталăк шăрăх тăнă пулин те, тĕштырă продукцисене 1.482 миллион пăт туса илнĕ, çакă вăл 1913 çулти виçерен 88 процент нумайрах. Çапла вара, пирĕн тăван çĕршывăн кăнтăр-хĕвелтухăçĕнче тата хĕвелтухăçĕнче Совет Союзĕнчи халăхсен тырпулран пуян районне туса хунă.

Совет Союзĕн ялхуçалăхĕнче усă куракан машинăсен хисепĕ ÿсрĕ. 1938 çулта 483 пин трактор пулнă пулсан, 1940 çулта тракторсен хисепĕ 523 пине ÿссе çитрĕ, 1938 çулта 153 пин комбайн пулнă пулсан, 1940 çулта — 182 пин пулнă, ытти пысăк тата пĕчĕк машинăсен хисепĕ те ÿснĕ. Социализмлă çĕрĕçĕн çак техникин никĕсĕ çинче ялхуçалăхĕнчи производство çирĕппĕн çĕкленсе пыма тытăнчĕ.

ЦК ВКП(б) тата СССР Совнаркомĕ обществăллă выльăх-чĕрлĕх ĕрчетес, колхозсенчи выльăх-чĕрлĕхсен хисепĕн минимумне тăвас тата аш-какай мĕн чухлĕ тăратмаллине çĕр лаптăкĕн гектарĕ тăрăх шутласа парасси çине куçас тĕлĕшпе туса иртернĕ мероприятисене пула, колхозсем выльăх-чĕрлĕх фермисем организацилес, выльăхсен хисепне йышлатас тата выльăх-чĕрлĕхсен продуктивлăхне ÿстерес ĕçре пысăк çитĕнÿсем турĕç.

Виççĕмĕш пятилеткăн виçĕ çулĕ хушшинче продуктивлă выльăх-чĕрлĕх фермисен хисепĕ колхозсенче çакăн чухлĕ ÿсрĕ:

	1938 ç. янв. 1-мĕшне	1941 ç. янв. 1-мĕшне
Пĕтĕмпе фермăсен шучĕ ÿсрĕ	347 пинрен	618 пине çити е 78 процент.
Вăл шутра:		
мăйракаллă шултра выльăхсен фермисем	132 пинрен	234 пине çити е 77 процент
сурăх фермисем	71 пинрен	216 пине çити е 205 процент
сысна фермисем	77 пинрен	168 пине çити е 117 процент

1941 çулăн пуçламăшне кашни 100 колхоз пуçне вăтам шутпа 261 ферма тивет, вăл шутра: мăйракаллă шултра выльăхсен фермисем 99, сурăх фермисем 91 тата сысна фермисем 71.

Колхоз фермисенчи выльăхсен хисепĕ, ĕçре усă куракансен тата продуктивлă выльăхсен хисепĕ, çак вăхăт хушшинче çакăн чухлĕ ÿсрĕ:

мăйракаллă шултра выльăхсем	20 миллиона çити,
сурăхсемпе качакасем	41,9 миллиона çити,
сыснасем	8,2 миллиона çити,
лашасем	14,4 миллиона çити.

Колхоз фермисенчи мăйракаллă шултра выльăхсен хисепĕ 1940 çулăн вĕçĕ тĕлне Германире 1938 çулта пулнă хисепе çитрĕ. Германия вара чăннипех те выльăх-чĕрлĕх нумай ĕрчетекен çĕршыв шутланать.

1941 çулăн планĕ, колхозсем хăйсем выльăх-чĕрлĕх ĕрчетме пăхса хунипе килĕшÿллĕн туса, колхозсенче выльăх-чĕрлĕх ĕрчетессине малалла ÿстерме палăртать, уйрăмăн каласан: мăйракаллă шултра выльăхсен хисепĕ 19 процент, вăл шутра ĕнесен хисепĕ 24—25 процент ÿсмелле, сурăхсемпе качакасен хисепĕ — 23—24 процент, сыснасен хисепĕ — 38 процент тата лашасен хисепĕ 9—10 процент ÿсмелле.

СССР ялхуçалăх çитĕнĕвĕсем питĕ пысăк. Анчах та эпир ытти пур майсемпе те усă курсан, çитменлĕхсене пĕтерсен тата вĕсем çине çĕрĕç наркомачĕпе совхозсен наркомачĕн оргăнĕсем лăпкăн пăхнине пĕтерсен, çав ситĕнÿсем татах та пысăк пулма пултараççĕ. Вăл çитменлĕхсен шутне, сахалтан та, çаксене кĕртмелле:

1) ялхуçалăх ĕçĕсене хĕрсе туса пымалли вăхăтра та тракторсемпе комбайнсем ĕçлемесĕр тăни;

2) тĕштырăсене тата техникăллă культурăсене, уйрăмăнах вăхăтра пуххса кĕртмен пирки, тăккалани;

3) выльăх-чĕрлĕх ĕрчетессинче çухатусем пысăк пулни тата выльăх-чĕрлĕх продуктивлăхĕ тĕлĕшпе заданисене тултарманни;

4) колхозниксен пĕр пайĕ ĕçкунĕсен кирлĕ минимумĕ чухлĕ ĕçлеменни, çакă вара ялхуçалăхĕнчи ĕçĕн пытанса тăракан резервисемпе усă курма чарать.

Украина примерĕ тăрăх, ялхуçалăх культурисен тухăçлăхне, выльăх-чĕрлĕх продуктивлăхне планпа пăхса хунинчен ирттерсе тултарнăшăн колхозниксене ĕçшĕн хушса тÿлесси çине куçни, — колхоз хресченĕсене социализмлă ялхуçалăхне малалла чечеклентерсе пырассишĕн кĕрешме тата та ытларах çĕклентерĕ.

Çакăн пек ĕнтĕ 1941 çулти планăн ялхуçалăх тĕлĕшĕнчи тĕп задачисем.

ТРАНСПОРТ

Транспорт ыйтăвĕсем патне куçатăп. Çĕршывра халăх хуçалăхĕн продукцийĕ ÿсни грузсен калама çук пысăк массине турттарас тĕлĕшпе чугунçул тата шывçул транспорчĕ умне çулсеренех çĕнĕрен те çĕнĕ требованисем кăларса тăратать. Транспортăн техникăпа хĕçпăшалланас ыйтăвĕ ÿсет. Çĕршывра грузооборот ÿснипе пĕрле, груз турттарассине рациональнă организацилес ыйту та ÿсет.

Хальхи вăрçă çĕршывсен тата халăхсен пурнăçĕнче транспорт калама çук пысăк вырăн йышăннине кăтартать. Тинĕс тавралăшĕнче тăракан пĕр держава та, вăл хăй тĕллĕн пурăнасшăн пулсан, питĕ лайăх аталаннă тинĕс флочĕсĕр тата тинĕс çулĕсемсĕр пурăнма пултараймасть. Анчах СССР — тинĕс тавралăшĕнче пурăнакан держава çеç мар. Пирĕн çĕршыв чи шултра чугунçулсен держави пулса тăрать, çакă вара нимрен те хаклă. Тинĕс тавралăшĕнче тăракан пысăк державăшăн тинĕс флочĕ пысăк вырăн йышăнса тăнă пекех, чугунçул транспорчĕ те ССР Союзĕнче çавăн пекех пысăк пĕлтерĕшлĕ пулса тăрать.

Иртнĕ çулсем хушшинче ВКП(б) Центральный Комитечĕпе СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ транспорт ушисем çине уйрăмăнах тимлĕн пăхнă тата ăна пур майсемпе те тĕреклетсе пынă. 1939 çул вĕçĕнче тата 1940 çул пуçламăшĕнче Хĕрлĕ Çарăн ирĕксĕрех иртерме тивнĕ вăрçă ĕçĕсем чугунçул транспорчĕ, унăн уйрăм çитменлĕхĕсем пулнă пулин те, пирĕн Хĕрлĕ Çарăн мобилизаци ыйтăвĕсене пурнăçланине тата пĕр сăмахсăрах пурнăçлама пултарнине кăтартса пачĕç.

1941 çулта çулсем тăрăх турттарасси çакăн пек ÿсмелле:

Чугунçул транспорчĕн грузооборочĕ 431 миллиард тонно-километра çити, е 4 процент, ÿсет.

Шывçул транспорчĕн грузооборочĕ 46,3 миллиард тонно-километра çити, е 28 процент, ÿсет.

Куратăр ĕнтĕ, 1941 çулăн планĕ, чугунçул транспортне пушатас тата хăвăрт ÿсекен массăллă грузсене шывсем тăрăх турттармалла тăвас шутпа, юханшывсем тăрăх турттарассине чылай хăвăртрах ÿстерес задачăна шута илет. Шыв çулĕсене: Днепр—Буг каналне, Мускав—Атăл каналне туса вăйлатнă, Мариинский шыв системине çĕнетнĕ май, юханшывсен транспорчĕ çак заданине пĕтĕмĕшпех тултарма пултарать.

Грузсем турттарассине халăх хуçалăхне кирлĕ виçепе тата направленисемпе ÿстермелли чи вăйлă çăлкуçĕ вăл — **усăсăр, урăхла каласан, питĕ инçе тата хире-хирĕç турттарассине пĕтерессн пулать.** Грузсене пĕр вырăнтан тепĕр çĕре куçарас вăхăта кĕскетни таварсем тăвас ĕçри тăкаксене чакарать, вĕсене тума каякан вăхăта кĕскетет тата, çапла вара, аслăланса пыракан социализмлă воспроизводство хăвăртлăхĕсене ÿстерет.

Çав вăхăтрах, хире-хирĕç тата питĕ инçе турттарнисем пирĕн чылай нумай юлнă. Мĕнпур грузсене пĕрле илсен, вĕсене турттарса тухнă çул вăрăмăшĕ 1940 çулта 1939 çултинчен кăшт чакнă пулин те, — çĕр кăмрăкĕ тата йывăç турттарса тухнă çул вăрăмăшĕ 1940 çулта чакма мар, ÿснĕ те. 1940 çулта пулнă усăсăр турттарусем çинчен пĕр-икĕ тĕслĕх илсе кăтартăп.

Вăтам Азие — Ташкент тата Ашхабад чугунçулĕсен районне — Çĕпĕртен 470 миллион тонна Кузнецк кăмрăкне турттарса пынă. Çав вăхăтрах Вăтам Азири союзлă республикăсен потребноçне, вăл шутрах чугунçул транспорчĕн потребноçне те, вырăнти кăмрăксене кăларсах витме пулать, вĕсен запасĕсем унта питĕ пысăк.

Уралта тата Совет Союзĕн центрти районĕсенче те кăмрăк, сланец, торф запасĕсем çителĕклĕ таранах нумай пулин те, 1940 çулта Кузнецк кăмрăкне Çĕпĕртен Куйбышев, Хусан, Горький чугунçулĕсен районне тата малалла хĕвеланăç еннелле — 2,5 миллион тонна чухлĕ — турттарнисем пулнă.

Инçетрен турттарса пыракан кăмрăкăн питех те пысăк пайĕ паровозсен кăмакинчех çунса пĕтет. Кăмрăка çавăн пек усăсăр тата ытлашши инçе турттарассине пĕтерес пулать. Ун валли кăмрăксене центрти районсенче, Уралта тата Вăтам Азире кăларассине ÿстерни кирлĕ. Çавна тума Çулйĕр халăх комиссарначĕпе Госплан турттарас ĕç мĕнле пынине чăннипе контроль туса тăни кирлĕ.

Хура металлурги халăх комиссарначĕ прокат станокĕсен халиччен пулнă хĕсĕк специализацине тата металл тăратассине организацилес ĕçри çитменлĕхсене пĕтерес тĕлĕшпе тумалли мерăсене пурнăçа кĕртес тĕлĕшпе кая юлса пынă пирки, метала районсем хушшинче хире-хирĕç турттарасси халиччененех пулса пырать. УССР районĕсенчен 1940 çулта 12,5 миллион тонна турттарса тухнă, 900 пин тонна металл турттарса кĕнĕ. Урал районĕсенчен 2 миллион тонна турттарса тухнă, 1,4 миллион тонна металл турттарса кĕнĕ. Центрти районсенчен 1,8 миллион тонна турттарса тухнă, çав вăхăтрах 3,5 миллион тăнна металл турттарса кĕнĕ. Çурçĕр-хĕвеланăç районĕсенчен 800 пин тонна турттарса тухнă, çав вăхăтрах 2 миллион тонна металл турттарса кĕнĕ. Çапла вара, пĕр районсемех, металлсене пысăк хисеппе тиесе янă хушăрах, вĕсене урăх районсенчен каялла тиесе пыраççĕ.

Хура металлурги халăх комиссарначĕ марганец рудине кăлармалли çĕнĕ районсем çинчен ВКП(б) XVIII съезчĕ йышăннă решенисене пурнăçа кĕртмен пирки, Уралпа Çĕпĕр валли ăна халĕ те инçетри Закавказьепе Украина районĕсенчен турттарса пыраççĕ. 1940 çулта Чиатурипе Никопольрен Урала 185 пин тонна, Çĕпĕр районĕсене 90 пин тонна марганец руди ăсатнă. Çав вăхăтрах Çурçĕр Уралпа Башкиринчи марганец руди вырăнĕсене ĕçе ярас тĕлĕшпе Хура металлурги халăх комиссарначĕ питĕ çителĕксĕр ĕçлет.

Çапла вара, чугунçул транспорчĕн ĕçне лайăхлатмалли майсем, усăсăр турттарассине пĕтерессипе сыхăннă скерсем, ĕçе кĕмесĕр юлаççĕ-ха. Çав вăхăтрах, турттарса çÿрессин вăтам вăрăмăшне тата, çапла вара, вагонсем чупса тухнă çул вăрăмăшне, 1940 çулта чăннипе пулнинчен 10 километра яхăн та пулин кĕскетсен те, чугунçулсене çĕнĕ грузсем тиессине талăкра 1,5 пин вагона яхăн ÿстерме май пур.

1941 çулта чугунçул транспорчĕ государствăран 6 миллиард та 500 миллион тенкĕлĕх капиталовложени илет, 1940 çулти виçерен вăл 55 процента яхăн нумайрах. Чугунçул транспортне 1941 çулта паракан вагонсен шучĕ икĕ хут ÿсет.

Чугунçулсем умĕнче, пуринчен малтан, хальхи тĕп фондсене — çулсене, куçса çÿрекен состава пĕтĕмĕшпе йĕркене кĕртес, çĕршыври пĕтĕм чугунçулсен ĕçĕн ăнăçлăхне чакаракан хĕсĕк чугунçул направленийĕсемпе узелĕсене сарас задача тăрать.

Çулйĕр халăх комиссарначĕн, 1941 çулта вăйлатма кирлĕ хăшпĕр специальнăй направленисемпе узелсемсĕр пуçне, планпа кăтартнă заданисене пурнăçа кĕртес ĕçре халиччененех юлса пыракан Урал чугунçулĕсен ĕçне вăйлатасси çине çаврăнса пăхмалла. Çавăн пек кая юлассине пĕтĕмпех пĕтермелле, мĕншĕн тесен СССР халăх хуçалăхĕшĕн Уралти чугунçулсен пĕлтерĕшĕ питĕ пысăк.

Куçса çÿрекен составăн оборотне хăвăртлатни чугунçул транспортне питĕ пысăк майсем туса парать. Чугунçул транспорчĕн пысăк резервисем çинчен çак фактсем каласа параççĕ:

Вагон оборочĕн 1940 çулти вăхăтне 100 тесе йышăнсан,	
вагон çул çинче	оборотăн пĕтĕм вăхăтĕнчен 19 процентне иртернĕ.
хушăри станцисенче	оборотăн пĕтĕм вăхăтĕнчен 11 процентне иртернĕ.
Тиенĕ тата пушатнă çĕрте	оборотăн пĕтĕм вăхăтĕнчен 21 процентне иртернĕ.
техникăллă переработка тата ытти операцисем тунă çĕрте	оборотăн пĕтĕм вăхăтĕнчен 49 процентне иртернĕ.

1939 çултипе танлаштарсан, 1940 çулта вагонăн оборот вăхăчĕ темиçе сехет чухлĕ чакнă. Анчах кунта питĕ пысăк майсем пур-ха. Вагона тиенĕ тата пушатнă çĕртен тата техникăллă переработка тунă çĕртен хăвăртрах кăларнипе унăн оборотне 3—4 процент чакарни те чугунçулсем çинче çĕнĕ грузсене кашни кунах 3,5 пин вагон нумайрах тиеме май парать.

Шывçул транспорчĕ енĕпе грузооборота ÿстермелли майсем халăх хуçалăхĕнче татах та пысăкрах. Хăйĕн аслă шывçулĕсем тĕлĕшпе — СССР чи пуян çĕршыв.

Шывпа турттарасси 1940 çулта ÿснĕ пулин те, çапах та планпа кăтартнă заданисенчен юлса пырать тата чугунçул транспорчĕн ĕçне çăмăллатассине çителĕксĕр туса пырать.

Юханшывсен транспортĕнче уйрăмах çак грузсене: вăрман, строительство материалĕсем, çĕркăмрăкĕ тата нефть турттарас тĕлĕшпе ĕç начар тăрать. Пĕр-икĕ тĕслĕх илсе кăтартатăп.

Ленинграда тата Ленинград облаçне çулсерен чугунçул транспорчĕ тăрăх 1,5 миллион тонна вăрман пырса тă-

Юлашни 3-мĕш страницăра

ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕ

Вознесенский юлташ доклачĕн юлашки

рать. Çав вăхăтрах юханшыв флочĕн халăх комиссариачĕн çак вăрмана шыв транспорчĕпе Шурă тинĕс—Балтика каналĕпе, Мариинск шыв системи тăрăх турттарма пур майсем те пур. Халăх хуçалăхĕпе чугунçул транспорчĕн интересĕсем çапла тума ыйтаççĕ.

1941 çулта Орджоникидзе тата Закавказье çулĕсем çине чугунçул транспорчĕпе 1,2 миллион тонна вăрман турттарса пынă. Çакна турттарас ĕçе пĕтĕмпех юханшыв транспорчĕ çине куçарма май пулнă. Çав вăхăтрах Орджоникидзе крайĕпе Закавказьене Атăлпа Каспий тинĕсĕ урлă вăрман турттарас ĕçе Юханшыв флочĕн халăх комиссариачĕ питех те çителĕксĕр организациленĕ.

Чугунçулсене нефть турттарас ĕçрен пушатас тĕлĕшре юханшыв транспорчĕпе ку таранччен çителĕксĕр усă кураççĕ. 1940 çулта нефть турттарас план тулман, уйрăмăн илсен, вăл Астраханьрен Атăл тăрăх тăвалла нефть турттарас енĕпе тулман. 1941 çулта Юханшыв флочĕн халăх комиссариачĕн шыв тăрăх нефть турттарас ĕçе чылаях ÿстермелле.

Юханшывсен флочĕпе усă курнин даннăйĕсем шывпа турттарассине вăйлатас ĕçре усă курмасăр юлнă пысăк майсем пурри çинчен калаççĕ.

Суднăсене хĕллехи ремонтран вăхăтра кăларайман пирки, Юханшыв флочĕн халăх комиссариачĕ 1940 çулта, буксирпа турттарасси тăрăх кăна илсен те, плана 1,3 миллиард тонно-километр тултарайман, уйрăмăн илсен, Атăл çинчи нефть турттаракан чи пысăк пароходство тăрăх задание 750 миллион тонно-километр тултарайман.

Кунсăр пуçне, суднăсене çуллахи ремонтра нумай тытнă пирки, Юханшыв флочĕн халăх комиссариачĕ массăллă грузсене турттарас заданине 1940 çулта 700 миллион тонно-километр тултарайман.

Юханшыв флотĕнче простойсене чакарасси (вĕсем ку таринччен питĕ пысăк пулнă-ха), суднăсене ремонт тăвассин, уйрăмах хĕллехи вăхăтра ремонт тăвассин пахалăхне хăпартасси, Совет Союзĕнчи пысăк шывçул магистралĕсемпе туллин усă курасси—шывçул транспортĕнче халех пурнăçа кĕртмелли задачăсем пулса тăраççĕ. Шывпа турттарассине 1941 çулта 28 процент ÿстерес ĕçĕн пысăк планне шыв çинче ĕçлекенсем тултарма кăна мар, ытлашшипех те тултарма мĕн кирли пурте пур.

Çакăн пек ĕнтĕ 1941 çулти планăн транспорт тĕлĕшĕнчи тĕп задачийĕсем.

КАПИТАЛЬНĂЙ СТРОИТЕЛЬСТВО

Капитальнăй строительство ыйтăвĕсем çине куçатăп. ВКП(б) Центральнăй Комитечĕпе СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ 1941 çул валли йышăннă строительство программи тата предприятисене вырнаçтарса тухассин программи калама çук аслă план пулса тăрать. Вăл ССР Союзĕн халăх хуçалăхне социализм строительствин çĕнĕ, пысăк задачисене татса пама çĕклет.

ССР Союзĕнчи халăх хуçалăхĕн капитальнăй вложенийĕсен программи 1940 çулхи шайран пĕрре çурă хут ытла иртсе каять. Çак программăра социализмлă общество малалла кайса пыни палăрса тăрать. Капитальнăй вложенисем çакăн пек чылаях ÿсесси мĕнрен килет-ха? Вăл пирĕн аталанупа социализмла промышленность сарăлса пырассин чи кирлĕ потребноçĕсенчен килет, экономика тĕлĕшпе вăйлăрах капитализмла çĕршывсенчен иртсе каяс задачăна пурнăçа кĕртессине хăвăртлатма кирлинчен тухса тăрать.

Централизациллĕ капитальнăй вложенисен пĕтĕм хисепĕ 48 миллиард тенкĕлĕх пулать, вăл шутран промышленноçа хывакан капитал 30,6 миллиард тенкĕ пулать, 1940 çултипе танлаштарсан 71 процент ÿсет.

Халăх хуçалăхĕн çак отраçлисен капитальнăй вложенийĕсем уйрăмах хăвăрт ÿсеççĕ:

Хура металлургие	1940 çултипе	танлаштарсан	122	процент
тĕслĕ металлургие	—«—	—«—	93	—«—
Нефть промышленноçне	—«—	—«—	123	—«—
Электростанцисен строительствине	—«—	—«—	148	—«—
Машиностроенине	—«—	—«—	102	—«—

Капитальнăй вложенисен структуринчен эсир пирĕн партин политикине уççăн куратăр: вăл социализмла индустрие, çапла вара ССР Союзĕн пĕтĕм халăх хуçалăхне малалла ÿстерсе пыракан политика пулса тăрать.

1941 çулти план çĕнĕ предприятисене территорилле вырнаçтарас енĕпе паллă çитĕнÿсем тума палăртать. 1940 çултипе танлаштарсан, 1941 çулта капитальнăй ĕçсен пысăккăшĕ союзлă республикăсем тăрăх çакăн пек ÿсмелле.

РСФСР тăрăх ÿсĕм 50 процент пулать. Уралпа Хĕвеланăç Çĕпĕрти районсенчи капитальнăй вложени 58 процент ÿсет, кăнтăр-хĕвелтухăçĕнчи районсенче 66 процент, çурçĕрти тата çурçĕр-хĕвеланăçри районсенче 147 процент ÿсет. Кунта Совет Союз промышленноçĕн çĕнĕ пысăк базисене туса хумалла. Ленинград патĕнче ССР Союзĕн чиккине юсанă тата Ленинградăн хăрушсăрлăхне лайăхах çирĕплетнĕ хыççăн,—партин Центральнăй Комитечĕпе СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ 1941 çулта Ленинградпа Ленинград облаçĕнчи капитальнăй вложенисене чылаях ÿстерме май пуррине шута илчĕç.

Украина Социализмлă Советлă Республики тăрăх халăх хуçалăхĕнчи капитальнăй вложени 1941 çулта 76 процент ÿсет, уйрăмăнах машиностроенире, металлургире, хими промышленноçĕнче тата транспортра ÿсĕм пысăк пулать. Молдаван ССР халăх хуçалăхне, уйрăмах унăн промышленноçĕпе транспортне, пысăк капитал хываççĕ.

Белорусс СС Республики тăрăх капитальнăй вложенисем 45 процент ÿсеççĕ. Кунта уйрăмах топливо промышленноçĕ, машиностроени, электростроительство тата транспорт хăвăрт аталанса каять.

Союзри вăтам хăвăртлăхсемпе танлаштарсан, Закавказьери союзлă республикăсем тăрăх строительствăна ытларах пысăк хăвăртлăхсемпе ÿстерсе пыма палăртнă. Грузин СС Республикинче халăх хуçалăхне хывакан капитальнăй вложенисем 101 процент ÿсеççĕ, Армян СС Республикинче — 135 процент тата Азербайджан СС Республикинче — 122 процент. Кунта нефть промышленноçĕ, машиностроени, хура металлургипе тĕслĕ металлурги ытларах пысăк капиталовложенисем илеççĕ.

Вăтаçĕр Азири союзлă республикăсенче нефть тата çĕркăмрăк промышленноçне, тĕслĕ металлургипе ирригаци строительствине хывакан капиталовложенисем уйрăмах пысăк пулаççĕ. Таджик СС Республикинче халăх хуçалăхне хывакан капиталовложени 83 процент ÿсет, Казах СС Республикинче—51 процент, Киргиз СС Республикинче — 132 процент, Туркмен СС Республикинче — 72 процент. Узбек ССР халăх хуçалăхĕ пуринчен те пысăкрах капиталовложени илет. Кунта вырăнта çĕркăмрăк промышленноçне тăваççĕ, Чирчик гидростанцийĕсене тата азотно-туковăй комбината малалла туса пыраççĕ.

Карело-Финн СС Республики тăрăх капиталовложенисем 280 процент чухлĕ ÿсеççĕ. Кунта хура металлургипе тĕслĕ металлурги строительстви, электростроительство, вăрман тата целлюлозăпа хут промышленноçĕ, çавăн пекех транспорт ытларах пысăк хăвăртлăхсемпе ÿссе пыраççĕ.

Литва ССР, Латви ССР тата Эстони ССР халăх хуçалăхĕн 1941 çулта пирвайхи хут социализмлă предприятисен строительствин программине тултарса пымалла пулать. Кунта машиностроени, топливо промышленноçĕ, электричество тата пир-авăр промышленноçĕ вăйлăн аталанать. Прибалтикăри халăх хуçалăхĕнче социализмлă индустри ролĕ советлă социализмлă çĕнĕ республикăсенчи рабочисен, хресченсен тата интеллигенцин интересĕсемпе йăлтах килĕшÿллĕн ÿссе пырать.

Капиталовложенисене ÿстерме 1941 çул планĕпе палăртса хунă программа наркоматсене тата вырăнти парторганизацисене нумай ĕç тума хушать. Материалсемпе оборудованин палăртса хунă фончĕсене пĕтĕмĕшпех ĕçе кĕртмелле, вырăнти стройматериалсен производствине пĕтĕм вăйпа ÿстерсе ямалла, строительствăри рабочисен кадрĕсене вăхăтра хатĕрлесе çитермелле.

Капитальнăй ĕçсен 1941 çулти планĕнче ССР Союзĕ тăрăх 2.955 çĕнĕ предприяти тума тата халĕ ĕçлекен промышленноçлă предприятисене анлăлатма палăртнă, вăл шутран:

— 2.213 çĕнĕ предприятине малалла туса пыраççĕ тата çĕнĕрен тума пуçлаççĕ.

— халĕ ĕçлекен 742 предприятине анлăлатаççĕ тата реконструкцилеççĕ.

Çĕнĕ предприятисен строительстви çакăн пек анлăн сарăлса пынă чухне экономикăллă районри пулас предприятисен хуçалăхлă кооперацине тĕрĕс организациленни питех те пысăк вырăн йышăнса тăрать. Промышленность наркомачĕсене çак питех те кирлĕ задача çинчен асăрхаттарса хăвармалла. Çав вăхăтрах, наркоматсем çĕнĕ предприятисем валли кооперированнăй поставкăсем, вăл шутрах шăратнă металсем, детальсем тата çурмафабрикатсем тăратас тĕлĕшпе тăрăшмаççĕ-ха. Камсем производствăн çак элеменчĕсене урăх çĕртен, пушшех те экономикăллă урăх районсенчен илме шутлаççĕ, çавсем çĕнĕ предприятине ĕçе янă çĕрте ытлашши расходсем тума пултараççĕ. Наркоматсен кооперацин мĕнле пулмаллине малтанах палăртса хумалла, ăна пуринчен малтан экономикăллă район ăшĕнче организацилемелле.

1941 çулта промышленноçлă 1.576 предприятине, вăл шутра 1.151 çĕнĕ предприятине тата реконструкциленĕ 425 предприятине пĕтĕм мощноçпа е мощноçăн пĕр пайĕпе ĕçлеттермелле туса строя кĕртмелле.

Промышленноçăн уйрăм отраçлисем тăрăх государствăн 1941 çулти планĕ строительство тĕлĕшпе тата производствăллă мощноçсемпе предприятисене ĕçе кĕртес тĕлĕшпе çакăн пек заданисем палăртать.

Çĕркăмрăк промышленноçĕнче:

— пĕтĕмĕшпе илсен 27 миллион тонна мощноçлă шахтăсене ĕçе кĕртмелле, вăл шутран 22,7 миллион тонни — çĕркăмрăк промышленноçĕн наркомачĕ тăрăх.

Нефть промышленноçĕнче:

— 3.120 пин метр чухлĕ скважинăсем пăраласа шăтармалла, çĕнĕрен пăраласа шăтарнă нефть скважинисен шутĕнчен 1.938 скважинăна тата ĕçлемесĕр ларакан скважинăсен шутĕнчен 1.590 скважинăна ĕçе кĕртмелле.

Электростроительствăра план çакна тума палăртать:

— электростанцисенче 1.750 пин киловатт чухлĕ çĕнĕ мощноçсене ĕçе кĕртмелле, вăл шутра электростанцисен наркомачĕн районсенчи электростанцийĕсем тăрăх—815 пин коловатт.

Хура металлургире:

а) çулталăкра пурĕ 2 миллион та 300 пин тонна чугун памалăх мощноçлă çĕнĕ домна кăмакисене, 2 миллион та 780 пин тонна мощноçлă мартен кăмакисене ĕçе кĕртмелле, кокс батарейисен çĕнĕрен тунă Бессемер конвертерĕсене, вĕрилле прокат станĕсене, агломерационнăй лентăсене тата тимĕр рудин шахтисене ĕçе кĕртмелле;

б) металлургин çĕнĕ завочĕсен анлă строительствине: Çĕпĕрти иккĕмĕш металлурги заводне, Уралти икĕ завода, Закавказьери, Карело-Финн СС Республикинчи тата Ленинград облаçĕнчи заводсене туса лартмалла.

Машиностроенире:

а) çак заводсене туса лартмалла: Çĕпĕрте—йывăр машиностроени завочĕ, Çĕпĕрте — йывăр крансен завочĕ, Украинăра — йывăр поковкăсен завочĕ, Украинăра — кузнечно-прессовăй оборудованин виçĕ завочĕ, Уралта —кузнечно-прессовăй оборудованин икĕ завочĕ, çавăн пекех — Атăл тăрăхĕнче тата Хĕвеланăç Çĕпĕрте пулмалла.

б) станоксем тăвакан çĕнĕ заводсен строительстви: Уралта тата Çĕпĕрте—йывăр станоксен завочĕ, Çĕпĕрте—расточнăй станоксен завочĕ, Уралта — автоматсен тата револьвер станокĕсен завочĕ, Воронеж облаçĕнче—шлифовальнăй станоксен завочĕ, Пенза облаçĕнче — прецизионнăй станоксен завочĕ, Атăл тăрăхĕнче — протяжнăй станоксен, зуборезнăй станоксен тата токарнăй шултра станоксен завочĕсем, Çĕпĕрте—продольно-строгальнăй станоксен завочĕ тата автоматсемпе полуавтоматсен завочĕ, Рязань облаçĕнче—токарнăй станоксен завочĕ, Ярославль облаçĕнче — аггрегат станокĕсен завочĕ,

в) электроаппаратура завочĕсен строительстви: Уралта — трансформатор завочĕ, Атăл тăрăхĕнче—пĕчĕк вольтлă аппаратура завочĕ, Çĕпĕрте—электромоторсен завочĕ, Краснодар крайĕнче — электроизмерительнăй приборсен завочĕ, Атăл тăрăхĕнче — реле тата автоматика завочĕ.

Текстиль промышленноçĕнче:

а) çĕрмамăк арлакан 850 пин йĕкене ĕçе кĕртесси;

б) строительство: Сталинскра, Барнаулра, Ташкентра тата Красноярскра—çĕрмамăкĕнчен пир-авăр тĕртекен комбинатсем, Астраханьре — бельгинг комбиначĕ тата Ярославльре — корднăй фабрика.

Капитальнăй ĕçсен планне тултармашкăн Строительство наркомачĕпе строительство организацисен ĕçне татăклăнах лайăхлатни кирлĕ.

Капитальнăй ĕçсен планне тултарас тĕлĕшпе васкавлă строительствăра калама çук пысăк майсем пур. Пример вырăнне Вооружени наркомачĕн производствăллă çĕнĕ корпусĕн строительствине илсе кăтартатăп.

1940 çулти декабрьте наркомат производствăллă çĕнĕ корпуса 1941 çулти апрелĕн 1-мĕш тĕлне, урăхла каласан, виçĕ уйăх ытларах срок хушшинче туса пĕтерме правительствăран задани илнĕ. Корпусăн 19,5 пин тăваткăл метр пулмалла, кашни сменăра унта темиçе пин рабочи ĕçлемелле.

Материалсене мĕн май килнĕ таранах перекетлес тата стройкăна хăвăртрах ĕçе кĕртес шутпа Наркомат корпус строительствине çăмăллатнă стандартлă конструкцисемпе усă курса организациленĕ. Сооружени проектне 10 кун хушшинче туса çитерсе çирĕплетнĕ. Строительствăна хатĕрленмелли пĕтĕм тапхăра та çавăн пекех 10 кун хушшинче туса çитернĕ, çавăнпа пĕрлех мĕнпур металл конструкцийĕсене строительсем стройкăра хăйсен вăйĕсемпех туса хатĕрленĕ.

Строительство валли кирлĕ пулакан материалсен йывăрăшне, яланхи нормăпа танлаштарсан, 5 хут чакарнă, металл расхочĕ яланхи тимĕр-бетон сооружени расходĕнчен иртмен. Йывăр ĕçсене çăмăллатнине тата мĕн май килнĕ таранах стандартизаци тунине пула ĕç вăйĕ яланхинчен виçĕ хут сахалрах кирлĕ пулнă.

1940 çулти декабрьте кунта строительствăн нимĕнле палли-йĕрри те пулман. 1941 çулти февральте ĕнтĕ корпус стенисем çĕкленсе тăраççĕ, конструкцисене пуçтарса майлаштараççĕ, куппа пĕрлех строительсем корпуса 1941 çулти март уйăхĕн вĕçĕ тĕлне, урăхла каласан, панă срокра туса çитерме пулаççĕ.

Çак опыт пирĕн вăтам мощноçлă мĕн пур заводсене ним сăмахсăрах пĕр çулталăк хушшинче туса пĕтерсе ĕçе кĕртме май пуррине кăтартса парать.

Капитальнăй ĕçсен 1941 çулти планне çакна шута илсе тунă: строительсен, партипе хуçалăх организацийĕсен строительствăри хĕсĕк вырăнсене анлăлатмалла. Плансем пĕр вырăнта çеç, урăхла каласан, халиччен тунă ресурссем çине çеç таянса тăмалла мар тесе Сталин юлташ пĕр хутчен кăна мар кăтартса панă. Пурнăçа организацилес тата малалла каяс вырăнне пурнăç хысĕнчен сĕтĕрĕнсе пыракан «деятельрен» япăххи урăх нимĕн те çук. Пирĕн плансем пĕр вырăнта тăмалла мар, вăл плансене пурнăçа кĕртекен çынсем, йывăрлăхсене çĕнтерсе тата пирĕн майсене ÿстерсе, ĕçе малалла илсе пыччăр.

Çакăн пек ĕнтĕ 1941 çулти планăн капитальнăй строительство тĕлĕшĕнчи задачисем.

СССР ХАЛĂХĔСЕН МАТЕРИАЛЛĂ-КУЛЬТУРĂЛЛĂ ПУРНĂÇ ШАЙĔ

СССР халăхĕсен материаллă-культурăллă пурнăç шайĕ çинчен тăракан ыйту çине куçатăп.

Пирĕн çĕршывра халăх тупăшĕ, çапла вара, обществăллă пуянлăх тата ĕççыннисен хăйсен потребленийĕ тăтăшах ÿссе пыни вăл — производствăна рабочисен, колхозниксен, интеллигенцин çĕнĕ те çĕнĕ кадрĕсене хутшăнтарнин тата ĕçĕн производительнăй вăйне хăпартса пынин результачĕ пулса тăрать.

ССР Союзĕнче рабочи класс хисепĕ çулран çулах ÿссе пырать. Халăх хуçалăхĕнче рабочисемпе служащисен хисепĕ 1937 çулта 27 миллион çын пулнă пулсан, 1940 çулта 30,4 миллион çынна çити ÿсрĕ. 1941 çулти план рабочисемпе служащисен хисепĕ 31,6 миллион çынна çити ÿсмеллине палăртать.

Промышленность малалла аталанса пыни рабочи класа квалификациллĕ çĕнĕ кадрсем тăтăшах парса пыма тата халăх хуçалăхĕн интересĕсене хисепе илсе ĕç вăйне отраçлĕсемпе районсем хушшинче тĕрĕс вырнаçтарса тухма хушать.

Сталин юлташ пуçарнипе, 1940 çулта партипе правительство ремесленнăй училищесенче тата фабрикăпа завод ĕçне вĕренмелли шкулсенче квалификациллĕ çамрăк кадрсем вĕрентсе хатĕрлени урлă государствăн ĕç вăйĕсен резервисене туса хума тытăнчĕç.

1941 çулта ремесленнăй тата чугунçул училищисене татах 350 пин çын, фабрикăпа завод ĕçне вĕренмелли шкулсене 537 пин çын илме палăртнă. 1941 çултах ĕнтĕ социализмлă промышленность фабрикăпа завод ĕçне вĕренмелли шкулсенчен вĕренсе тухнă квалификациллĕ çамрăк рабочисем урлă 794 пин çын илет.

Государствăн ĕç вăйĕсен резервисене туса хурас тĕлĕшпе партипе правительство туса ирттерекен мероприятисем рабочи класа хисеп тата пахалăх енчен йĕркелесе тăрас, пирĕн промышленноçа малалла çĕклентерсе пырас тата халăх хуçалăхне социализмла планлас пĕтĕм ĕçе çирĕп никĕс çине лартас ĕçре калама çук пысăк вырăн йышăнса тăраççĕ.

ССР Союзĕн пĕтĕм халăх хуçалăхĕ тăрăх рабочисемпе служащисен ĕçукçи фончĕ 1941 çулта, 1940 çултипе танлаштарсан, 14 миллиард тенкĕлĕх ÿсет тата пĕтĕм халăх хуçалăхĕ тăрăх çав фонд 175 миллиард тенкĕ ытла пулать. Рабочисемпе служащисен ĕçукçийĕ çакăн пек питех те пысăккăн ÿсни ĕçтухăçлăхĕ ÿснипе пĕрле пулса пырать.

1941 çулти планра ĕçтухăçлăхне 12 процент ÿстерме палăртнă, çав вăхăтрах рабочи пуçне тивекен вăтам ĕçукçи 6,5 процент ÿсмелле. Ĕçтухăçлăхĕн ÿсĕмĕпе вăтам ĕçукçи ÿсĕмĕ хушшинче çакăн пек соотношени пурри вăл — продукцин хăйне ларакан хакне йÿнетмелли çăлкуçĕ тата аслăланса пыракан социализмлă воспроизводствăн пысăк хăвăртлăхĕсене пурнăçа кĕртес ĕçĕн кирлĕрен те кирлĕ условийĕ пулса тăрать.

Ĕçукçине ÿстернипе танлаштарсан ĕçтухăçлăхне ытларах ÿстерме кирли уççăнах курăнса тăрать: хăйĕн производительнăй вăйĕсене аталантарса пырас тесен, халăхăн хăйĕн потреблени йĕркипе çак çулталăк хушшинче усă курма кирлинчен ытларах ĕçлесе хатĕрлемелле.

Государствăн тата кооперативăн ваккăн сутакан таварсен çавăрăнăшĕ 1941 çулта хулара тата ялта 197 миллиард тенке яхăн пулать, çакă вăл 1940 çултинчен 22,5 миллиард тенкĕлĕх ÿснине пĕлтерет. Ваккăн сутакан таварсен çавăрнăшĕн ÿсĕмĕ промышленноçпа ялхуçалăх продукцин производстви вăйланни çинче, рабочисен, колхозниксен тата интеллигенцин ÿссе пыракан тупăшĕсем çинче никĕсленсе тăрать.

Вырăнти чĕртавартан куллен кирлĕ таварсемпе продовольстви туса кăларассине вăйлатмалли мероприятисем çинчен ВКП(б) Центральнăй Комитечĕпе СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ йышăннă решени промышленноçпа продовольстви ресурсĕсене татах та ÿстерес ĕçре вырăнти пуçарулăха вăйлатса ямалла тата çав решени çĕршывра таварçавăрнăшне ÿстерсе ямалли çĕнĕ çăлкуçĕ пулса тăмалла. Таварçавăрнăшне пур майсемпе те сарса пырасси тата суту-илÿре бюрократла пăсăксене пĕтересси парти, совет тата суту-илÿ организацийĕсен малтанхи пекех кирлĕрен те кирлĕ задачи пулса тăрать.

Материаллă пурнăç ÿссе пынипе пĕрлех СССР халăхĕсен культурăллă шайĕ те малалла хăпарса пырать. Государство 1938 çулта социаллă-культурăллă мероприятисем валли 35,2 миллиард тенкĕ укçа уйăрса панă пулсан, çав укçан хисепĕ 1940 çулта 41,7 миллиард тенкĕ çити е 18,5 процент чухлĕ ÿсрĕ. Государствăн 1941 çулти бюджечĕн проекчĕ социаллă-культурăллă мероприятисем валли тухакан расходсене 47,8 миллиард тенке çити ÿстерме палăртать, çакă вăл, 1940 çултипе танлаштарсан, 14,6 процент ÿсĕм пулнине пĕлтерет.

Совет Союзĕнчи халăхсен культурăллă шайĕн ÿсĕмĕ кĕçĕн шкулсемпе аслă шкулсенче вĕренекенсен хисепĕ малалла нумайланса пынинче те палăрса тăрать. Пĕтĕмĕшлĕ образованин пуçламĕшпе вăтам шкулĕсенче вĕренекенсен хисепĕ 1941—42 çулта 36,2 миллион çынна çитет е 1940—41 çултипе танлаштарсан 3,4 процент ÿсет. Аслă шкулсенче вĕренекенсен хисепĕ 657 пин çынна çитет е 13 процента яхăн ÿсет.

1941 çулта вĕренекенсен хисепĕ ÿсни тата халăх хуçалăхĕнче инженерсемпе техниксен йышне малалла та нумайлатса пыни Совет Союзĕнчи халăхсен культурăллă-техникăллă шайне хăпартас ĕçре малалла татах тепĕр утăм туни пулать.

Пирĕн обществăн ĕçе татса паракан производительнăй вăйĕ халăх хăй, унăн культури тата производствăллă квалификацийĕ пулса тăрать.

Пятилеткăсен çулĕсем хушшинче совет халăхĕ хăйĕн культури тата техникăллă хăнăхăвĕсем тĕлĕшпе калама çук вăйлă ÿсрĕ. Çак тĕлĕшпе ССР Союзĕнче туса ирттернĕ халăх переписĕн даннăйĕсем питех те интереслă.

Пурте пĕлеççĕ, переписĕн результачĕсем тăрăх Совет Союзĕн халăхĕн йышĕ 1926 çултан пуçласа 1939 çула çитиччен 16 процент ÿснĕ. Анчах çав тапхăр хушшинчех Совет Союзĕнчи рабочисемпе интеллигенцин квалификациллĕ кадрĕсем мĕнле хăвăртлăхсемпе ÿссе пынине пăхăр-ха:

а) Рабочисем:				
слесарьсен	йышĕ	3,7	хут	ÿснĕ,
токарьсен	»	6,8	»	»
фрезеровщиксен	»	13	»	»
машинистсен	»	4,4	»	»
штукатурсен	»	7	»	»
трактористсен	»	215	»	»
б) Интеллигенци:				
инженерсен	йышĕ	7,7	хут	ÿснĕ,
агрономсен	»	5	»	»
научнăй работниксен	»	7,1	»	»
учительсен	»	3,5	»	»
врачсен	»	2,3	»	»

Çакăн пек ĕнтĕ СССР халăхĕсен материаллă-культурăллă шайĕ ÿснине кăтартакан паллăрах показательсем.

Юлташсем! ССР Союзĕн халăх хуçалăхĕ 1940 çулта тунă çитĕнÿсем питех те пысăк. Çав çитĕнÿсемшĕн çĕршыв пирĕн геройла халăха, пирĕн большевиксен коммунистла партине тата халăхсен çулпуçне Сталин юлташа тав тума тивĕçлĕ. **(Нумайччен тăвăллăн алă çупаççĕ).**

Анчах та пирĕн аталанăвăн 1941 çулта пурнăçа кĕртмелли задачисем тата та пысăкрах. Планпа лартнă задачăсене пурнăçа кĕртмелли ĕçе татса паракан услови вăл—йышăннă плана пурнăçа мĕнле кĕртсе пынине кашни предприятире, кашни колхозра, кашни парторганизацинче контроль туса тăчи тата тĕрĕслесе пыни пулса тăрать. Çакă вăл бюрократизма хирĕç кĕрешмелли чи шанчăклă гаранти, эпир пĕр чарăнмасăр малалла—коммунизм патне каймалли гаранти пулса тăрать.

Совет Союзĕнчи халăхсем пирĕн партипе, пирĕн Сталин ертсе пынипе, 1941 çулăн историллĕ задачисене татса парĕç!

(Пурте ура çине тăраççĕ. Нумайччен тăвăллăн алă çупаççĕ, «Сталин юлташа—урра!» тесе кăшкăраççĕ).

Февралĕн 19-мĕшĕнчи ирхи ларăвăн дневникĕ

Февралĕн 19-мĕшĕнче ирхи ларура **Н. А. Вознесенский** юлташ «1940 çулăн хуçалăхлă итогĕсем тата 1941 çулта ССР Союзĕн халăх хуçалăхне аталантармалли план çинчен» тунă доклада сÿтсе-явма пуçланă. Председатель пулса ертсе пыраканĕ **Н. С. Хрущев** юлташ ВКП(б) Мускав хула комитечĕн секретарьне **Г. М. Попов юлташа** сăмах парать.

— Юлашки виçĕ çул хушшинче, — тет Попов юлташ хăйĕн сăмахĕн пуçламĕшĕнче, — Мускав промышленноçĕ валовăй продукци кăларас тĕлĕшпе плана çулсеренех тултарса пынă. Çапла пулсан та пирĕн промышленноçăн кашни отраçли тата столицăри мĕнпур предприятисем плана пурте мар тултарса пычĕç. Çапла пулнин тĕп сăлтавĕсенчен пĕри—штурмовщинăра, предприятисем график тăрăх ĕçлеменнинче тата продукцине пĕр тимлĕн кăларса пыманнинче.

Попов юлташ хăйĕн сăмахĕнче çапла паллă тăвать: Мускаври Фрунзе ячĕпе, Авиахим ячĕпе тăракан заводсем, Каганович ячĕпе тăракан ГПЗ, Трехгорнăй мануфактура тата ыттисем те график тăрăх ĕçлесе пыраççĕ. Çирĕп график çине куçни ĕç вăйĕпе оборудовани уйăхран уйăха ĕçсĕр тăрса ирттернипе пулакан питех те пысăк çухатусене пĕтерме май парать. Кунта приказсемпе тата çиелтен кăна ирттерекен мероприятисемпе кăна ĕçе лайăхлатма май çук. Предприятине ритмично ĕçлеттермелле тăвас тесен, унăн руководителĕсен малалла пăхса тăма, производство мĕнле пырассине малтанах курса тăма, ĕçе мĕнле организацилениe тарăннăн сăнаса вĕренме, пĕтĕм завод тăрăх тата кашни уйрăм цех тăрăх, производствăна çĕнĕ продукцине кĕртессине шута илсе, ĕçсене малалла мĕнле çулпа ямаллине палăртса хумалла. Предприятисем наркоматсенче планировани ĕçне çивĕччĕн лайăхлатмалла, туса çитермен производство хисепĕсене тата тепĕр вăхăта куçакан материалсемпе запассене тĕрĕс вырнаçтарса тухмалла, пулăшакан цехсене кирлĕ пек тĕрĕс ĕçлеттермелле тумалла т. ыт. те.

Предприятисен кооперированине организацилес ĕçри çитменлĕхсем пирки сăмах тапратса, Попов юлташ пĕтĕмĕшле машиностроенин, хими промышленноçĕпе электропромышленноçăн наркомачĕсен ĕçне критиклет.

ВКП(б) Калинин обкомĕн секретарĕ **И. П. Бойцов** юлташ облаçри промышленность тата ялхуçалăхĕ 1940 çулта мĕнле ÿсни çинчен каласа парать. Унтан вăл пиравăр промышленноçĕн ĕçĕнчи çитменлĕхсем çине куçать. Производство культури питех те çителĕксĕр-ха, фабрикăсенче тасалăх çук, питех те нумай резервсемпе усă курмаççĕ, руководительсем вăхăт факторне хаклама вĕренсе çитмен-ха.

Малалла хура металлурги Халăх Комиссарĕ **И. Т. Тевосян** юлташ сăмах илет.

Кăçалхи çулăн пĕрремĕш кварталĕнче хура металлурги, иртнĕ çулти кварталтипе танлаштарсан, чылай лайăхрах ĕçлет, хурçă тата прокат, тимĕр рудин тăрăх плана ирттерсе тултарса пырать. Партипе правительство йышăннă мероприятисем, Центральнăй Комитет, Сталин юлташ хăй тата Молотов юлташ куллен-кун пулăшса пыни предприятисем валли кирлĕ чухлĕ ĕç вăйĕ тăратма, кадрсене çирĕплетсе хума, хура металлургири работниксене тата уйрăмăнах инженерсене, техниксене, тĕп вырăн йышăнса тăракан профессиллĕ рабочисене материально интереслентерсе хавхалантармалла тума май пачĕ. Металлурги цехĕсенче анлăн сарăлса кайнă ăмăрту, Кривой Рог бассейнĕнче, рудаллă тата рудаллă мар промышленноçра Алексей Семиволос пуçласа янă движени пысăк вырăн йышăнса тăнă. Металлурги завочĕсен çитĕнĕвĕсене паллă туса, Тевосян юлташ хура металлургире мĕнтери пысăк резервсем пуррине, технологине йĕркелесе янă шутпа тата технологи процесĕсенчи дисциплинăна çирĕппĕн пурнăçа кĕртсе пынă шутпа чугун, хурçă тата прокат производствине мĕнтери анлăн сарса яма май пуррине кăтартса паракан даннăйĕсене илсе кăтартать.

Сталин юлташ металлургсем умне çакăн пек задача лартрĕ: хурçă шăратса кăларасси чугун шăратса кăларас ĕçрен маларах иртсе пымалла тумалла. Эпир, — тет Тевосян юлташ, — нумайрах хурçă, апла пулсан нумайрах прокат парас тесе, мĕн кирлине йăлтах тăвăпăр. Çакă вăл мартен шихтин составĕнче лом процентне пысăклатнинчен те чылай килет. Мартен шихтинче лом хисепне 50 процент чухлĕ ÿстерес пулсан, çакă вăл хурçă производствине çулталăк хушшинче çур миллион тоннăна çити хушăнтарса ÿстерме пултарать. Çĕршывра лом нумай, анчах эпир ăна начар пухатпăр-ха.

Малалла Тевосян юлташ металлургсен çĕнĕ техникăна ĕçе кĕртес тĕлĕшри, техникăллă показательсене лайăхлатас, капитальнăй строительство планĕсене тултарас тата металлургин çĕнĕ базисене туса хурас тĕлĕшри задачисем çинчен калать.

— 1941 çулта, — тет вăл юлашкинчен,—хура металлургири работниксем çине чугун, хурçă тата прокат производствине чылаях ÿстерес задача хунă. Металлургсем çак задачăна Маленков юлташ докладĕнче кăтартса панă çитменлĕхсене пĕтерес тĕлĕшпе большевикла çине тăрса ĕçлесен кăна пурнăçа кĕртме пултараççĕ.

Таджикистанри Коммунистсен (большевиксен) Партийĕн Центральнăй Комитечĕн секретарĕ **Д. З. Протопопов** юлташ хăйĕн выступленийĕнче таджик халăхĕн экономикипе культури хăватлăн ÿссе чечеклени çинчен калакан чаплă цифрăсемпе фактсем илсе кăтартать. Республикăра промышленноçăн çĕнĕ отраçлисене — çĕркăмрăк, нефть промышленноçне, ылттăн кăларас ĕç промышленноçне, висмут промышленноçне туса хунă, пысăк пахалăхлă чаплă сортлă çĕрмамăк лартса ÿстереççĕ. 1940 çулта, 1917 çултипе танлаштарсан, промышленность продукцине 363 хут нумайрах туса кăларнă!

Республикăра çулйĕр суккине ăнăçлăн пĕтерсе пыраççĕ, халăх шывшăн пуçланă движени анлăн сарăлса кайнă. 1940 çулта Сталин ячĕпе тăракан Пысăк Фергана каналăн Таджикистанри пайне тата ирригациллĕ ытти сооруженисене тунă. Çакă чăн-чăн пĕтĕм халăх стройкисене вуншар пин колхозниксем хастарлăн хутшăнса ĕçлеççĕ.

Протопопов юлташ союзлă тата союзлă-республикăллă хăшпĕр наркоматсем Таджик СС Республикинчи предприятисем çине çителĕклĕ тимлĕхпе пăхманнине паллă тăвать. Çакă вăл, пуринчен малтан, стройматериалсен промышленноçĕн, пиравăр, çĕркăмрăк тата нефть промышленноçĕн наркомачĕсене тивет.

Юлашки 4-мĕш страницăра.

ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII Конференцийĕ

Февралĕн 19-мĕшĕнчи ирхи ларăвăн дневникĕ

(ПУҪЛАМĔШĔ 3-мĕш страницăра)

Унтан СССР Ҫĕркăмрăк промышленность Халăх Комиссарĕ **В. В. Вахрушев** юлташ тухса калать. Вăл ҫапла пĕлтерет: ВКП(б) XVIII съезчĕ пулнăранпа иртнĕ икĕ ҫул хушшинче ҫĕркăмрăк промышленноҫĕ съезд лартнă задачăна — ҫĕршывăн кулленхи ыйтăвĕсене тивĕҫтерме кăна мар, тата хуҫалăх запасĕсемпе государство резервисем туса хума та ҫителĕклĕ таран ҫĕркăмрăк кăларас задачăна пурнăҫа кĕртес ĕҫре чылаях пысăк ҫитĕнӳсем турĕ. Ҫак ҫитĕнӳсене вĕсене парти, правительство тата Сталин юлташ хăй ҫĕркăмрăк промышленноҫĕшĕн калама ҫук пысăк тимлĕхпе тăрăшнине пула тунă.

1941 ҫулта ҫĕркăмрăк промышленноҫĕн ҫĕркăмрăк кăларассине 15 процент ӳстермелле, ĕҫ тухăҫлăхне 9,6 процент хăпартмалла. Ҫаксем вĕсем — пысăк та ответлă задачăсем. Шахтăсене эксплоатацилес ĕҫе тĕпренех лайăхлатмалла тата пуринчен малтан пур ҫĕрте те лавăсен ĕҫĕн тĕрĕс режимне туса хумалла. Пирĕн конструкторсен творчествăллă шухăшĕ тата ҫĕркăмрăк промышленноҫĕнчи предприятисен пуҫарулăхĕ кăмрăк тиес ĕҫе тата хатĕрленӳллĕ ĕҫсене механизацилес тĕлĕшпе ĕҫлемелле. Геологиллĕ разведка ĕҫĕсене тата пурăнмалли ҫуртсен строительствисене анлăрах сарса ямалла, ҫĕркăмрăк промышленноҫĕнчи энергетика базине вăйлатмалла.

Туркменистанри Коммунистсен (большевиксен) Партийĕн Центральный Комитечĕн секретарĕ **М. М. Фонин** юлташ хăйĕн сăмахĕнче ҫакна паллă тăвать: Октябрьти Социализмлă Аслă революци пуличчен туркмен халăхĕн хăйĕн промышленноҫĕ пулман. Республикăри промышленность кăларакан мĕнпур продукцин 95 процентне совет влаҫĕн ҫулĕсенче тунă предприятисем параҫҫĕ.

1940 ҫулта Туркмен СС Республики промышленноҫпа ялхуҫалăхĕнче чылаях пысăк ҫĕнĕ ҫитĕнӳсем турĕ. 1941 ҫулта республикăри халăх хуҫалăхĕ умĕнче пысăк та ответлă задачăсем тăраҫҫĕ. Уйрăмăн илсен, советлă Туркменири ӳссе пыракан индустри валли вырăнти топливо тăратас тесен, нефтьпе ҫĕркăмрăк промышленноҫне аталантарса вăйлатса пымалла. Нефть, ҫĕркăмрăк тата хими промышленноҫĕн союзлă наркомачĕсен республикăри промышленность аталанăвĕпе ҫыхăнса тăракан ыйтусене хăвăрт, оперативлă йĕркепе татса памалла.

Ĕҫсынни депутачĕсен Свердловск облаҫĕнчи Совечĕн Исполкомĕн председателĕ **И. Л. Митраков** юлташ Свердловск облаҫĕнчи промышленность партин XVIII съезчĕ пулнăранпа иртнĕ икĕ ҫул хушшинче тунă ҫитĕнӳсем ҫинчен каласа парать. Чугун, хурҫă, пăхăр шăратса кăларасси ӳснĕ. Анчах Свердловск облаҫĕнчи промышленность ĕҫĕнче халĕ те ҫитменлĕхсем нумай-ха. Иртнĕ ҫулти плана пур заводсем те мар тултарнă. СССР Совнаркомĕ тата ВКП(б) Центральный Комитечĕ Уралта ҫĕркăмрăк кăларас ĕҫе вăйлатасси ҫинчен йышăннă постановленине парторганизацисем пурнăҫа кĕртмелле ĕҫлеймен.

Свердловск облаҫĕнче вырăнти предприятисем валли топливо тăратас шутпа пĕчĕк шахтăсен строительствине организациленĕ. Ҫичĕ шахтăна туса пĕтернĕ те ĕнтĕ. Вырăнти промышленность шахтăсем валли оборудовани кирлĕ пек парса тăманнине пула 7-мĕш шахтине туса пĕтереймен. Митраков юлташ союзлă промышленноҫа кирлĕ мар оборудованине вырăнти промышленноҫăн пур отраҫлисем валли те организованнăй йĕркепе парса тăрасси ҫинчен ыйту лартать.

КП(б)У Киев обкомĕн секретарĕ **З. Т. Сердюк** юлташ хăйĕн выступленийĕнче пуринчен ытларах ялхуҫалăх ыйтăвĕсем ҫинчен калать. Юлашки икĕ ҫул хушшинче Киев облаҫĕнчи колхозсем тĕштырă культурисен тухăҫлăхне 3 центнер чухлĕ таранах хăпартнă. Колхозсенче выльăх-чĕрлĕх ĕрчетес ĕҫ лайăхланнă. Колхозниксен дохочĕсем ӳснĕ. Хальхи вăхăтра Киев облаҫĕнчи пур колхозсенче те выльăх-чĕрлĕх ĕрчетекен фермăсем 3-шер ферма шутланаҫҫĕ.

Ирхи ларура юлашкинчен Ленинград облаҫĕнчи пиравăр промышленноҫĕн главнăй управленийĕн начальникĕ **Е. С. Колонтырская** юлташ тухса каланă.

Колонтырская юлташ пиравăр промышленность наркомачĕн ĕҫĕнчи чылай ҫитменлĕхсене уҫса парать. Наркоматпа главксем хушшинчи отношенисене халиччен те йĕркелесе яман-ха. Главксем кирлĕ пулсан, промышленность таҫта урăх вырăнта чухне вĕсен Мускавра лармалла мар, производство патне ҫывăхрах тăрса ĕҫлемелле. Ҫакăн пек условисенче главксем наркомат тăвакан ĕҫех тепĕр хут туса пыраҫҫĕ, наркомат приказĕсене ярса параҫҫĕ, ăна та пулин нумай кая юлса тăваҫҫĕ.

Колонтырская юлташ пиравăр производстви ҫине тимлĕн пăхманшăн Наркомхимпром ĕҫне, ҫавăн пекех пиравăр тĕртмелли машинăсем тăвас ĕҫри ҫитменлĕхсемшĕн пĕтĕмĕшле машиностроени наркомачĕн ĕҫĕсене сивĕччĕн критиклет. (ТАСС).

Февралĕн 19-мĕшĕнчи каҫхи ларăвăн дневникĕ

Конференцин февралĕн 19-мĕшĕнчи каҫхи ларăвĕ **Н. С. Хрущев** юлташ председатель пулса ертсе пынипе уҫăлать. Пренисенче **Н. А. Вознесенский** юлташăн докладне сӳтсе-явнă.

СССР Йывăр машиностроени Халăх Комиссарĕ **А. И. Ефремов** юлташ хăйĕн выступленийĕнче ҫапла пĕлтернĕ: наркомат промышленноҫĕ продукци туса кăларассине чылаях ӳстернĕ, ҫĕршыва кучухнехи техника виҫинче тăракан чи лайăх машинăсене сахал мар панă. Киров ячĕпе тăракан орденлă завод, Новокраматорски, Старокраматорски заводсем тата Уралмашзавод пирĕн промышленноҫа машинăсемпе тата чи ҫĕнĕ оборудованипе хĕҫпăшаллантарас ĕҫре чылаях пысăк ҫитĕнӳсем тунă. Анчах та йывăр машиностроенин чылай отраҫлисем ҫав-ҫавах ҫителĕксĕр ĕҫлеҫҫĕ-ха.

Оратор наркомат ĕҫĕн практикинче предприятисем ҫине бюрократла пăхни ҫинчен калакан фактсем пуррине йышăнать, предприятисене час-часах формально, ҫырусем ҫӳретнипе ертсе пыраҫҫĕ. Йывăр машиностроенин чылай предприятийĕсенче ҫĕнĕ техникăна ĕҫе питех те начар кĕртсе пыраҫҫĕ. Норкоматра хăйĕнче тата заводсенче техникăллă ыйтусене татса парас ĕҫре пуҫарулăх кăтартни сахал-ха. Техникăллă советсем техника тĕлĕшĕнчи чи кирлĕ проблемăсене татса парас тĕлĕшпе ĕҫлес вырăнне, канцелярисенче ларса ирттереҫҫĕ.

Партипе правительство, тет Ефремов юлташ, металлурги оборудованийĕн, станкостроенин, вагоностроенин металлурги оборудованийĕсем, станоксем, вагонсем тата ыттисем туса кăларас ĕҫре пысăк задачăсем лартрĕҫ. Ҫак задачăсене наркомат хăйĕн ĕҫне тĕпренех ҫĕнетсе улăштарнипе, вырăнти парторганизацисем пулăшу панипе кăна пурнăҫа кĕртме пултарать. Йывăр машиностроенин предприятийĕсене Мускаври, Ленинградри тата Горький хулинчи парторганизацисем пысăк пулăшу панине паллă тăвать.

Малалла СССР Электропромышленность Халăх Комиссарĕ **В. В. Богатырев** юлташ сăмах илет, наркомат электропромышленность ĕҫĕнчи питех те пысăк ҫитменлĕхсене пĕтерме пултарайманнине йышăнать. Наркомата пăхăнса тăракан предприятисенче технологи дисциплинине начар пăхăнса тăраҫҫĕ; ĕҫ тухăҫлăхĕ ҫав-ҫавах пĕчĕккĕ-ха; электропромышленность техника тĕлĕшĕнчен илсен халăх хуҫалăхĕн ӳссе кайнă требованийĕсенчен юлса пырать.

Богатырев юлташ электропромышленноҫăн 1941 ҫулти планĕн тĕп ыйтăвĕсем ҫинче тĕплĕн чарăнса тăрать, хăйсем умне лартнă задачăсене 1941 ҫулта тивĕҫлĕн татса парас тĕлĕшпе электропромышленноҫри работниксем мĕн кирлине йăлтах тăвĕҫ, тесе шантарса калать.

Трибуна ҫинче—ВКП(б) Мускав область комитечĕн секретарĕ **Б. Н. Черноусов** юлташ. Мускав промышленноҫĕ аталанса ӳсни, тет Черноусов юлташ, электроэнерги тĕлĕшпе пысăк требованисем кăларса тăратать. Анчах та электростанцисен наркомачĕ Мускаври энергетика системи ҫине кирлĕ пек пысăк тимлĕхпе пăхмасть.

Черноусов юлташ ҫавăн пекех тата строительство ĕҫĕсен наркомачĕн ĕҫĕнчи ҫитменлĕхсем ҫинчен те калать. Строительство организацийĕсем кая юлса пынин тĕп сăлтавĕсенчен пĕри вăл—механизацине ĕҫе начар кĕртсе пынинче тата строительнăй механизмсемпе начар усă курнинче. Стройматериалсен промышленноҫĕ кая юлса пыни строительство хăвăртлăхĕсене ӳстерсе пыма чăрмантарать.

Мускав парторганизацийĕ, тет юлашкинчен Черноусов юлташ, Мускав хулипе Мускав облаҫĕнчи промышленность пĕр тимлĕн ĕҫлесе пытăр, государство планĕсене тултарса тата ирттерсе тултарса пытăр тесе, мĕн кирлине йăлтах тăвĕ.

ВЛКСМ Центральный Комитечĕн секретарĕ **Н. А. Михайлов** юлташ халăх хуҫалăхĕн 1941 ҫулти планне тултарассишĕн пыракан кĕрешӳре комсомол умĕнче мĕнле задачăсем тăни ҫинчен тухса калать. Комсомол—социализмлă промышленноҫри пысăк вăй: пирĕн заводсенче, фабрикăсенче тата чугунҫул транспортĕнче 1.681 пин комсомолец ĕҫлет, юлашки икĕ ҫул хушшинче комсомол ҫĕршывăн пысăк та кирлĕ новостройкисене ҫамрăк рабочисем 400 пин ҫын ытла янă. Комсомолăн нумай организацийĕсем предприятисен, шахтăсен, чугунҫулăн ĕҫĕсенчен аякра тăраҫҫĕ-ха. Тĕп задача—кашни комсомолец стахановла ĕҫĕн примерне, социализмлă ĕҫ дисциплинин, халăх пурлăхне тирпейлĕн тыткаланин примерне ĕҫре кăтартса памалла тăвасси пулать. Сталинградри трактор заводĕнчи комсомолецсем питех те паха пуҫаруллăх кăтартнă, вĕсем халăх пурлăхне перекетлессишĕн, тирпейсĕрлĕхе хирĕҫ движени пуҫласа янă. Комсомолецсем кĕске срок хушшинчех металпа ытти тĕрлĕ материалсене 1.300 пин тенкĕлĕх перекетлесе хăварнă. Пирĕн обязанность,—тет Михайлов юлташ,—аялтан тапса тăракан ҫак пуҫарулăха сарса ярасси, комсомолецсем перекетлĕхшĕн пуҫласа янă кĕрешӳ опытне пĕрлештересси, вăл опыта анлă массăсен тивĕҫлĕхĕ туса хурасси пулса тăрать.

Рабочисене техникăна массăллă йĕркепе вĕрентес ĕҫри тимлĕхе татăклăнах вăйлатмалла. Мускаври тата Ленинградри комсомолецсем хăйсем умне ҫакăн пек задачăсем лартнă: кашни комсомолец-рабочи ҫулталăк хушшинче хăйĕн квалификацине пĕр разряд чухлĕ хăпартса пымалла. Ҫакă вăл — кирлĕ те паха ĕҫ, вăл ĕҫе пур майсемпе те пулăшса пымалла.

— Государство ĕҫ вăйĕсен резервисене туса хуни, — тет хăйĕн выступленийĕнче Государство Ĕҫ вăйĕсен Резервисен СССР Совнаркомĕ ҫумĕнчи Главнăй Управленийĕн начальникĕ **П. Г. Москатов** юлташ, — пирĕн строительствăн пысăкран та пысăк задачисенчен пĕрне —рабочи класăн речĕсене пĕрмаях пополнени парса тăрас задачăна татса парать. Кăҫалхи июнь уйăхĕнчех промышленноҫпа транспорт квалификациллĕ ĕҫ вăйĕн чылаях пысăк пополненине илеҫҫĕ. Партипе правительство вăрман промышленноҫĕпе стройматериалсен промышленноҫĕ валли, ҫĕнĕ чугунҫул строительстви валли ĕҫ вăйĕсем хатĕрлес тĕлĕшпе ҫĕнĕрен чылай мероприятисем палăртса хучĕҫ. Фабрикăпа завод ĕҫне вĕренмелли шкулсем, фабзавуч шкулĕсем виҫҫĕмĕш пятилеткăн пирвайхи виҫĕ ҫулĕ хушшинче мĕн чухлĕ рабочи панине танлаштарсан, социализмлă промышленность валли икĕ хут нумайрах рабочи хатĕрлесе параҫҫĕ.

Производство ĕҫне массăллăн вĕрентмелли ҫĕнĕ методсем, Сталин юлташ кăтартса панă методсем, хăйсене пĕтĕмĕшпех тӳрре кăларчĕҫ. Ҫакна ăна фабрикăпа завод ĕҫне вĕренмелли шкулсенчи пирвайхи уйăхсенчи вĕренӳ итогĕсем лайăх кăтартса тăраҫҫĕ. Ҫĕркăмрăк промышленноҫĕнче, сăмахран, фабрикăпа завод ĕҫне вĕренмелли шкулсенче вĕренекенсем тӳррĕмех забойра ĕҫлеҫҫĕ, 60 пин тонна ытла ҫĕркăмрăк кăларнă та ĕнтĕ. Вĕренекенсенчен хăшĕ-пĕрисем хăйсен ĕҫ тухăҫлăхĕпе квалификациллĕ ҫитĕннĕ рабочисен ĕҫ тухăҫлăхĕ патнелле ҫывхарса пыраҫҫĕ, квалификациллĕ рабочисене хăваласа иртсе кайнă вĕренекенсем те пур.

Москатов юлташ фабрикăпа завод ĕҫне вĕренмелли шкулсен ĕҫĕнчи чылай пысăк ҫитменлĕхсене паллă тăвать. Хальхи вăхăтри тĕп задача — производство ĕҫне вĕрентес ĕҫе тĕрĕс тата тĕплĕн шухăшласа йĕркелесе ярасси, оборудованипе, инструментсемпе, чĕртаварпа тата материалсемпе тирпейлĕн тата пĕтĕмĕшпех усă курасси, мастерсен рольне пур майсемпе те хăпартса пырасси, вĕсене ҫĕнĕ техника пĕлĕвĕсемпе, ĕҫри ҫĕнĕ приемсемпе тата методсемпе паллаштарса хĕҫпăшаллантарасси пулса тăрать.

ВКП(б) Тула обкомĕн секретарĕ **В. Г. Жаворонков** юлташ Тула облаҫĕнчи предприятисен тата Мускав патĕнчи ҫĕркăмрăк бассейнĕн примерĕсем тăрăх пирĕн промышленноҫăн производствăллă резервисем мĕнтери пысăккине тата вĕсемпе час-часах начар усă курнине кăтартса парать. Чылай тĕлсенче завод директорĕ ҫине тăрсах ҫĕнĕ оборудовани ыйтать, ҫав вăхăтрах пур пек оборудованипе начах ҫителĕксĕр усă кураҫҫĕ. Сăмахран, Тулари С. М. Киров ячĕпе тăракан заводри хуҫалăх руководствипе парторганизацисен производствăна автоматизацилес тата механизацилес ĕҫе чăнласах тытăнни кăна кирлĕ пулнă, ҫакăн хыҫҫăн завод халиччenхи площадьсем ҫинчен продукци кăларассине темиҫе хут ӳстернĕ, продукци пахалăхне хăпартнă тата ăна тума ларакан хака чакарнă. Ҫапла тума кирлĕ майсем кашни предприятирех пур.

Жаворонков юлташ Мускав патĕнчи ҫĕркăмрăк бассейнĕнчи ĕҫсене тĕплĕн сутатса парать. Мускав патĕнчи ҫĕркăмрăк работникĕсен тĕп задачи—пур шахтăсенче те ĕҫе тĕрĕс организацилесси, цикличнăй ĕҫĕн графикне пурнăҫа кĕртесси, лавăсене икшер смена ҫине куҫарасси, врубовой машинăсемпе пĕтĕмĕшпех усă курасси, ĕҫĕн малта пыракан стахановла меточĕсене анлăрах сарса ярасси, ҫĕнĕ шахтăсен строительствине пур майсемпе те вăйлатса пырасси пулса тăрать.

Малалла СССР Совнарком председателĕн заместителĕ тата Вăтам машиностроенин Халăх Комиссарĕ **В. А. Малышев** юлташ сăмах илет. Вăл хăйĕн сăмахĕнче пуринчен ытларах машиностроительнăй промышленноҫри ĕҫ тухăҫлăхне хăпартас ыйтусем ҫинчен калать.

Машиностроительнăй тăватă наркомат тăрăх, ĕҫ тухăҫлăхĕ, 1938 ҫултипе танлаштарсан, 30 процент ӳснĕ. Анчах та машиностроенин нумай отраҫлисем халăх хуҫалăхĕн ыйтăвĕсенчен кая юлса пыраҫҫĕ-ха, кирлĕ пек пысăк ĕҫ тухăҫлăхĕ туса хурайман-ха. Ҫапла кая юлса пынин сăлтавĕ—наркоматсен хăшпĕр руководителĕсен ĕҫĕнче пысăк ҫитменлĕхсем пулнинче, ҫак руководительсем предприятисене кирлĕ пек сăнаса вĕренмеҫҫĕ, хăйсен распоряженийĕсемпе приказĕсене мĕнле пурнăҫа кĕртсе пынинине тĕрĕслемеҫҫĕ, техника ыйтăвĕсенчен ютшăнса тăраҫҫĕ. Малышев юлташ ҫакна паллă тăвать: 1941 ҫулта машиностроительнăй заводсенче продукцине ӳстерессине, тĕпрен илсен, ĕҫ тухăҫлăхне хăпартнă шутпа тумалла.

Пĕр рабочи пуҫне туса кăларакан продукци енĕпе илсе пăхсан, пирĕн машиностроени техника енĕпе малта пыракан капитализмлă ҫĕршывсенчен кая юлса пырать-ха. Машиностроительнăй предприятисен нумай директорĕсем служащисемпе пулăшакан рабочисен пысăк штачĕсене тытса тăраҫҫĕ, ҫав штатсем малта пыракан рабочисен ĕҫĕн результачĕсене пĕчĕклетсе тăраҫҫĕ.

Пирĕн опытлă-статистикăллă нормăсем халиччenех пысăк вырăн йышăнса тăраҫҫĕ, вĕсем чăннипе илсен техника тĕлĕшĕнчен кая юлнине хӳтлесе тăраҫҫĕ, ĕҫ тухăҫлăхне хăпартма чăрмантараҫҫĕ, уравниловка патне илсе пыраҫҫĕ. Техникăллă нормăсене ĕҫе кĕртес тĕлĕшпе вăйлăн ĕҫлеме тытăнас пулать.

Малалла Малышев юлташ сложнăй оборудованипе пĕтĕтĕшпех усă курас тата малта пыракан ҫĕнĕ техникăпа ĕҫлеме вĕренсе ҫитес ыйтусем ҫинче чарăнса тăрать. Вăл кивелнĕ йышши машинăсене туса кăларма чармашкăн, заводсенчи лабораторисенчи наукăпа тĕпчев ĕҫĕсене вăйлатма сĕнет.

Малалла «Сталинуголь» комбиначĕн начальникĕ **А. Ф. Засядько** юлташ тухса калать. Вăл та ҫавăн пекех ĕҫ тухăҫлăхне хăпартас ыйтусем ҫинчен калать. Шахтăсене механизацилес ĕҫ ҫултан ҫулах ӳссе пырать, анчах та хатĕрленӳллĕ ĕҫсенче породăсене тиес тата тасатас ĕҫсене халиччenхи пекех алă вăйĕпе туса пыраҫҫĕ. Ҫакă вăл ĕҫри ритмичноҫа, механизмсене тулли нагрузкăпа ĕҫлеттерессине организацилеме чăрмантарать.

Засядько юлташ пĕлтернĕ тăрăх, ҫĕркăмрăк промышленноҫĕнче управлени аппарачĕсем тата пулăшакан рабочисен штачĕсем тивĕҫсĕр пысăк, ҫакна пула ҫĕркăмрăк кăларакан кашни рабочи пуҫне тивекен пулăшакан работниксен шучĕ ӳссе пырать. Засядько юлташ лавăсенчи ĕҫĕн технологиллĕ ҫирĕп режимне туса хума кирли ҫинчен калать, ҫĕр айĕнче ĕҫлемелли вырăнсене бетонитласа ҫирĕплетес ĕҫре шлакпа усă курасси ҫинчен ыйту кăларса тăратать.

Грузири Коммунистсен (большевиксен) Партийĕн Центральный Комитечĕн секретарĕ **К. Н. Чарквиани** юлташ Грузин СС Республики индустри енĕпе ӳссе пынине кăтартса парать. Вăл ҫĕркăмрăкпе марганец промышленноҫĕн тата электростанцисен ĕҫĕсем ҫинче тĕплĕн чарăнса тăрать, унтан республикăри халăх хуҫалăхне малалла вăйлатса пырас ĕҫри задачăсем ҫинчен калать.

Хура металлурги наркомачĕн, тет вăл, Чиатурти марганец промышленноҫне материально-технически снабжени парса тăрассишĕн ытларах тăрăшмалла. Ҫакăнпа пĕрлех ҫак промышленноҫри пур пек материалсемпе тата оборудованипе тĕрĕс усă курас тĕлĕшпе, вĕсене тĕрĕс учета илес тĕлĕшпе пур мерăсене те йышăнмалла.

Республикăра хальхи вăхăтра тăвакан ҫĕнĕ предприятисене ĕҫе яни электроэнергине татах та ӳстерме ыйтать. Ҫакна май, Грузин СС Республикинчи электростроительство ыйтăвĕсем уйрăмах пысăк вырăн йышăнаҫҫĕ.

Республикăри ялхуҫалăх ĕҫĕнчи задачăсем те ҫавăн пекех пысăк та ответлă. Партипе правительство Грузири большевиксене 1944 ҫул вĕҫĕ тĕлне цитруслă ӳсен-тăран лартса ӳстермелли ҫĕр лаптăкне 40 пин гектара ҫити ӳстерме, чей плантацийĕсен площадьне 60 пин гектара ҫити тата виноградниксен лаптăкне 80 пин гектара ҫити ӳстерме задани панă. Улма-ҫырла йывăҫĕсен лаптăкне те чылаях ӳстерме палăртнă.

Юлашкинчен Чарквиани юлташ конференци делегачĕсене, ВКП(б) Центральный Комитетне тата Сталин юлташа ҫапла шантарса калать: ВКП(б) XVIII конференцийĕн решенийĕсене пурнăҫа кĕртес тата халăх хуҫалăхĕн 1941 ҫулти планне тултарас тĕлĕшпе Грузири большевиксем пĕтĕм вăя хурса ĕҫлĕҫ.

Каҫхи ларура юлашкинчен СССР Шывҫул Флочĕн Халăх Комиссарĕ **З. А. Шашков** юлташ тухса каланă. Иртнĕ ҫулта, тенĕ Шашков юлташ, хăш пароходствăсен руководителĕсемпе политотделĕсем партин облаҫсенчи комитечĕсен пулăшăвĕ ҫине таянса ĕҫлеме пĕлнĕ, ҫав пароходствăсем ыттисенчен лайăхрах ĕҫленĕ.

Шывҫул транспорчĕн ĕҫĕнчи пысăк та кирлĕ звено вăл портсемпе пристаньсен ĕҫĕ, таварсене тиес тата пушатас ĕҫе организацилесси пулса тăрать. Ҫапла пулсан та хăшпĕр наркоматсем тавар тиес тата пушатас ĕҫсем ҫине кирлĕ пек ҫавăрăнса пăхмаҫҫĕ, ҫавăнпа та баржăсем час-часах ĕҫсĕр тăрса ирттереҫҫĕ. Шашков юлташ шалти резервсене мобилизациленипе пĕрлех шывҫул флотне чылаях пысăк пополнени пама кирли ҫинчен ыйту кăларса тăратать.

Ҫакăнпа конференцин февралĕн 19-мĕшĕнчи каҫхи ларăвĕ хупăнать.

Ҫитес лару февралĕн 20-мĕшĕнче кăнтăрла 11 сехетре пулать.

(ТАСС).

* * *

Таи министрĕ г. Монтри Мускава килнĕ

Кăҫалхи февралĕн 19-мĕшĕнче Мускава Таи министрĕ г. Монтри килнĕ.

Белорусски вокзалта г. Монтрине ҫаксем кĕтсе илнĕ: Тулашри Суту-илӳ Халăх Комиссарĕн заместителĕ Ю. М. Каганович юлташ, Коллеги членĕ Наркомвнешторгăн Хĕвелтухăҫ Управленийĕн Начальникĕ П. Н. Кумыкин юлташ, Наркоминделăн 2-мĕш Инҫет-Хĕвелтухăҫ отделĕн заведующийĕ С. К. Царапкин юлташ, Наркомвнешторгăн Протокольнăй чаҫĕн начальникĕ С. А. Шивков юлташ, Наркоминделăн Протокольнăй отдел заведующийĕн заместителĕ Ф. Ф. Молочков юлташ тата Наркоминделăн 1-мĕш Инҫет-Хĕвелтухăҫ отделĕн заведующийĕн помощникĕ Н. М. Лифанов юлташ.

Таи министрĕ г. Монтри: эпĕ Таипе ССР Союзĕ хушшинче йĕркеллĕ дипломатиллĕ тата коммерциллĕ отношенисем туса хума килтĕм, тесе пĕлтернĕ.

Ĕҫсыннисем Маленков юлташăн докладне сӳтсе-яваҫҫĕ

МУСКАВ. «Борец» ятлă машиностроительнăй заводра цехсенче кăнтăрлахи кану вăхăтĕнче тата общежитисенче рабочисем Маленков юлташăн докладне тимлĕн сӳтсе-яваҫҫĕ. Агитаторсем хăйсен предприятийĕн ҫитменлĕхĕсене конкретлă примерсемпе кăтартса парса, вăл ҫитменлĕхсене хăвăрттăн пĕтерме чĕнеҫҫĕ.

— Пирĕн цех заводăн куҫса ҫӳрекен Хĕрлĕ ялавне ҫурҫул хушши ĕнтĕ хăйĕн аллинче тытса тăрать, — тенĕ рабочисемпе калаҫнă чухне пĕрремĕш механически цехри партбюро секретарĕ Кольцов юлташ. — Анчах ку вăл эпир кăтартуллăн ĕҫленине пĕлтермест-ха. Пирĕн брака пула пысăк тăкаксем пулаҫҫĕ, технологи дисциплинине пăснă тĕслĕхсем те пулаҫҫĕ, эпир производствăри культурăлăхшăн ҫителĕксĕр кĕрешетпĕр.

КАУНАС. Маленков юлташăн докладне хаҫатсенче литва, вырăс, поляк тата еврей чĕлхисемпе пичетлесе кăларнă. Литва республикинчи ĕҫсыннисем вăл доклада хĕрӳллĕн сӳтсе-яваҫҫĕ.

Каунасри чугунҫул мастерскойĕсенчи рабочисем, инженерсем, техниксем тата служащисем калаҫăва пуҫтарăннă.

— Маленков юлташăн доклачĕ, промышленность предприятийĕсемпе транспорт ĕҫĕнчи ҫитменлĕхсене тивĕҫлипе критикленĕ доклад, — тесе каланă токарь Синкявичус, — пирĕншĕн те — Литвари железнодорожниксемшĕн те пысăк вырăнта тăрать. Пирĕн йăнăшсене большевикла тӳрĕлĕхпе уҫса палăртмалла, вĕсене хăвăрт тӳрлетмелле.

Атă-пушмак тăвакан «Красное знамя» фабрикăри стахановец Зайкаускас, «Нерис» заводри механик Наркявичус, пурҫăн тĕртекен «Кауно-Аудиняй» фабрикăри работница — партин пуҫламĕш организацийĕн секретарĕ Венгринайте Маленков юлташ доклачĕн производствăра ĕҫ дисциплинине хăпартма тата единоначалине ҫирĕплетме кирли ҫинчен калакан пайне уйрăмах паллă тăваҫҫĕ.

ДОН ҪИНЧИ РОСТОВ. Сталин ячĕпе тăракан «Ростсельмаш» заводăн кузнечно-прессовăй цехĕнче Маленков юлташ докладне детальсене штамповка тăвас ĕҫĕн старший мастерĕ агитатор Серков вуласа панă. Унăн коллективĕ, икĕ сменнăй бригадăран тăраканскер, хăйĕн обязательствине чыслăн пурнăҫланă — конференци уҫăлнă тĕле кварталти производствăллă плана срокчен тултарнă. Пухура заводри паллă тимĕрҫĕ Архипов юлташ газ кăмакисене детальсене ҫĕнĕ майпа хума сĕннĕ. Февралĕн 18-мĕшĕнче темиҫе газ кăмаки ҫĕнĕлле питех те лайăх ĕҫленĕ. Ҫак рационализаторла хаклă сĕнĕве пурнăҫа кĕртни газа чылай перекетлеме май парать тата детальсене ăшăтма кирлĕ вăхăта пĕр сехет чухлĕ чакарать.

АЛЕКСАНДРОВСК-САХАЛИНСКИЙ. Конференци материалĕсене пичетленĕ хаҫатсене облаҫри пур районсене те самолетсемпе илсе пырса панă. Александровский портĕнчи мастерскойсенчи рабочисен тата моряксен пухăвĕнче слесарнăй цехри мастер Курдюков ҫапла каланă:

— Маленков юлташ хăйĕн докладĕнче пирĕн коллектива та кашни кунах хумхантаракан ыйтусене тĕплĕн ҫутатса панă. Докладра палăртнă мĕнпур мероприятисене пурнăҫа кĕртни ĕҫ тухăҫлăхне пысăккăн хăпартĕ, тăван ҫĕршывăн оборона вăй-хăватне тата ытларах тĕреклетĕ. (ТАСС).

Маленков юлташ доклачĕпе паллашнă хыҫҫăн

КАНАШ. Районри чылай предприятисен коллективĕсем ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕ уҫăлнине лайăх ĕҫлевпе кĕтсе илчĕҫ. Сталин ячĕпе тăракан артель, чугунҫул станци, депо коллективĕсем хăйсем ҫине илнĕ обязательствăсене ытлашшипех тултарчĕҫ.

Вагонсем юсакан заводри древообделочнăй цех партконференцине планран ирттерсе 118 кубла метр йывăҫ материалсем туса кăларнипе кĕтсе илчĕ. «Красный воин» артель пĕрремĕш квартал планне 106 процент тултарнă.

Предприятисенче стахановецсемпе ударниксем партконференци пынă кунсенче пысăк активлăхпа тата хастарлăхпа ĕҫлеҫҫĕ. Вагонсем юсакан заводри рессорсем тăвакан цехри рессорщиксем Петров, Федоров юлташсем партконференци уҫăлнă кун стахановла вахтăна тăрса пысăк ӳсĕм тунă. Норма тăрăх 6 рессор тумалла пулсан, Федоров 30 рессор тата Петров 27 рессор тунă. Ҫапла вара, Федоров юлташ хăйĕн нормине 500 процент, Петров юлташ 450 процент тултарнă.

Халĕ предприятисемпе учрежденисенче Маленков юлташ докладне ушкăнпа пухăнса вулаҫҫĕ, вĕренеҫҫĕ. Февралĕн 18-мĕшĕнче депора ĕҫлекенсем ĕҫ хыҫҫăн хĕрлĕ кĕтесе пухăнчĕҫ. Узелти партком секретарĕ Ржавин юлташ Маленков юлташ докладне вуласа пачĕ. Рабочисем доклада пысăк тимлĕхпе итлесе ларчĕҫ. Депори рабочисене партконференци материалĕсемпе тĕплĕнрех паллаштарас тĕлĕшпе вулавҫăсем — 23 ҫын, агитаторсем 27 ҫын ĕҫлеҫҫĕ.

Вагонсем юсакан заводра рабочисене конференци материалĕсемпе паллаштарма чи лайăх агитаторсене, цех начальникĕсене, профгруппоргсене уйăрнă. Февралĕн 18-мĕшĕнче древообделочнăй цехра Маленков юлташ докладне вуланă. Доклада вуласа пĕтернĕ хыҫҫăн рабочисем хăйсен цехĕнчи ҫитменлĕхсене палăртрĕҫ. Ҫавăнпа пĕрлех хăйсен станокĕсене йĕркене кĕртме тытăнчĕҫ.

М. ТИТОВ.

Социализмлă ăмăрту сарăлса пырать

ҪĔМĔРЛЕ, февралĕн 19-мĕш. **(Телефонпа хамăр корр.).** Партин Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕнче Маленков юлташ тунă доклада хулари предприятисенче тарăннăн та ĕҫлĕн сӳтсе-яваҫҫĕ. Маленков юлташ докладĕнче пирĕн социализмлă промышленноҫпа транспорта малалла ҫĕклентерсе ярас тĕлĕшпе туса ирттерме палăртнă мероприятисем питех те тĕрĕссине паллă туса, рабочисем предприятисенчи ҫитменлĕхсене пĕтерме паха сĕнӳсем параҫҫĕ.

XVIII партконференци решенийĕсемпе хавхаланнă рабочисем хальхи вăхăтра социализмлă ăмăртупа стахановла движенине сарса пыраҫҫĕ. Тутлă шывсем тăвакан завод коллективĕ (директорĕ Маймасов юлташ) плана кашни кунах ирттерсе тултарать. Пĕтĕм Союзри XVIII партконференци уҫăлнă куна завод икĕ уйăхри плана ирттерсе тултарнипе кĕтсе илчĕ. Паянхи куна вăл 1-мĕш квартал планне 68,9 проц. тултарнă.

Кондитерски фабрика январь уйăх планне 112 проц. тултарчĕ. Фабрика коллективĕ тунă ҫитĕнӳсене ҫирĕплетсе пырать. Февраль уйăхĕнче 18 кун хушшинче вăл 5.116 килограмм конфет, 3.332 килограмм премĕк туса кăларса, уйăх планне 88 проц. тултарчĕ, урăхла каласан, икĕ уйăх планне 100 процентĕпех пурнăҫа кĕртнĕ.

* * *

Йĕлтĕрҫĕсен республикăри кросĕ

„Восход“ спорт обществипе Сĕнтĕр районĕ мала тухнă

Ҫак кунсенче республикăра мала тухас енĕпе Шупашкарта йĕлтĕрҫĕсен ăмăртăвĕ пулса иртрĕ. Вăл ăмăртăва «Восход», «Буревестник», «Медик», «Динамо», «Спартак», «Учитель», «Строитель», «Большевик» спорт обществисенчен тата Сĕнтĕр, Шăхасан, Хĕрлĕ Чутай, Куславкка, Ҫĕмĕрле, Ишлей, Красноармейский, Элĕк тата Улатăр районĕсенчен пурĕ 159 ҫын хутшăнчĕҫ.

Ăмăрту участникĕсем 5 тата 15 километр (хĕрарăмсем), 20 тата 30 километр (арҫынсем) йĕлтĕрпе чупрĕҫ, трамплин ҫинчен сикрĕҫ, 10 километрлă военизированнăй переходра пулчĕҫ т. ыт.

Республикăри ăмăртура спорт обществисенчен «Восход» пĕрремĕш вырăн, «Буревестник» иккĕмĕш вырăн, «Динамо» виҫҫĕмĕш вырăн, районсенчен Сĕнтĕр пĕрремĕш, Шăхасан иккĕмĕш тата Хĕрлĕ Чутай виҫҫĕмĕш вырăн йышăнчĕҫ.

Февралĕн 19-мĕшĕнче, Советсен ҫуртĕнчи залĕнче, йĕлтĕрҫĕсен республикăри ăмăртăвĕ пĕтнĕ ятпа физкультурниксен пухăвĕ пулса иртрĕ. Унта ăмăртура мала тухнă спорт обществисемпе районсене тата уйрăм участниксене физкультурăпа спорт ĕҫĕсен Чăваш АССР Совнаркомĕ ҫумĕнчи комитечĕн грамотине парса наградăларĕҫ.

Юлашкинчен чăвашсен юрăпа ташă ансамблĕ концерт пачĕ.

Комсомолецсен кросне 21.384 ҫын хутшăннă

Февралĕн 2-мĕшĕнчен пуҫласа паянхи куна ҫитиччен пирĕн республикăра комсомолецсен йĕлтĕрлĕ кросне 21.384 ҫын хутшăннă. Вĕсенчен 17.360 ҫын ГТО комплексĕн йĕлтĕр нормине панă.

Пĕлтерни

Февралĕн 22-мĕшĕнче каҫхине 7 сехет те 30 минутăра, Советсен ҫуртĕнче, заседанисем пулакан залра Хĕрлĕ Ҫарпа Тинĕс-Ҫар Флочĕ XXIII ҫул тултарнă ятпа хулари парти, совет, комсомол тата профсоюз организацийĕсен чаплă ларăвĕ пулать.

Кун йĕрки:

1. Хĕрлĕ Ҫарпа Тинĕс-Ҫар Флочĕ XXIII ҫул тултарни ҫинчен (докладчик Абасеев юлташ).
2. Художествăллă пай.

Горисполком.
ВКП(б) горкомĕ.

Лекци

Паян, февралĕн 21-мĕшĕнче, ВКП(б) Шупашкар горкомĕн парткабинетĕнче ВКП(б) историйĕ ҫинчен вулакан лекцисен циклне итлекенсем валли **Ленинăн «Шаг вперед, два шага назад» ятлă кĕнеки ҫинчен** тӳлевлĕ лекци пулать. Лектор — **Ивлев** юлташ.

Лекци каҫхине 8 сехетре пуҫланать.

ПАРТКАБИНЕТ.

Ответлă редактор **В. Я. ЯКОВЛЕВ**

Редакци адресĕ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом Печати. **Телефонсем:** редакторан—0—67, редактор заместителен—3—97, редакци секретарĕн — 4—40, пропаганда пайĕн — 4—97, парти пурнăҫ пайĕн — 7—97, экономика пайĕн—0—88. ҫырусемпе рабселькорсен пайĕн —2—30, «Еҫхĕрарăмĕ» журналăн — 6—23, «Ленин ҫулĕпе» журналăн — 0—85, издательство заведующийĕн—5—38, конторăн—0—23.

НТ 2671

Гор. Чебоксары, типография № 1 Управления издательств и полиграфии Чувашской АССР. Заказ № 146. Ф. Б. 58×84 п. л.